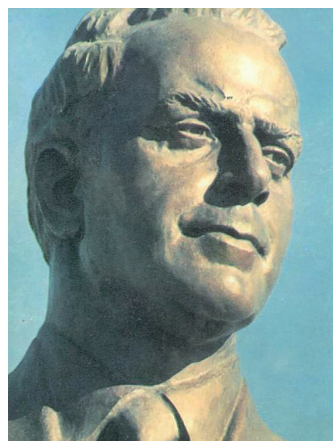

Milli azadlıqdan
şirin nemət yoxdur!

J. Aliyev

YENİ AZƏRBAYCAN

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi Azərbaycan xalqının milli sərvətidir

Qəzet 1993-cü ilin aprel ayından nəşr olunur. Yeni Azərbaycan Partiyasının orqanı.

SÖZə azadlıq verilən gün

Senzurasız 27 il...

Bax səh. 2

Qlobal sülh arxitekturasında liderlik nümunələri: İlham Əliyev və Donald Trampın tarixi missiyaları

Bax səh. 3

Bax səh. 4

Dezinformasiyalar
nəyə hesablanıb?

Bax səh. 3

Əsassız iddialara
XİN-dən cavab...

Bax səh. 5

Dövlət rəsmiləri “fake”
məlumatların hədəfində...

Bax səh. 5

İran yeni pul
isləhatına gedir

Bax səh. 6

Avrozonada
inflyasiya
sabit
qalsa da...

Bax səh. 7

Almaniya qırıcıları Belarus sərhədində...

Bax səh. 6

SÖZə azadlıq verilən gün Senzurasız 27 il...

Müasir dünyada ölkələrin nüfuzunu, imicini müəyyənləsdirən ön mühüm kriteriyalardan biri demokratiyadır. Demokratiyanı isə söz azadlığı, fikir plüralizmi olmadan təsəvvür etmək belə mümkün deyil. 6 avqust Azərbaycanca əlamətdar tarixdir - sözsə azadlıq verilən gündür. Prezident Heydər Əliyev 1998-ci ilin 6 avqust tarixində “Azərbaycan Respublikasında söz, fikir və məlumat azadlığının təmin edilməsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında” Fərman imzalayıb və bununla da milli mətbuatımızın tarixində keyfiyyətə yeni bir dönmənin əsası qoyulub.

AXC-“Müsavat” iqtidarı dönəmində azad sözün buxovlanması

Dünya təcrübəsindən də bəlli olduğı kimi, hər hansı bir ölkədə söz azadlığı, fikir plüralizmi siyasi rejimlərin mahiyyəti, liderlərin xarakteri ilə sıx bağlı olan bir məsələdir. Qapalı, istibdadı, repressiyalara əsaslanmaqla idarəçilik həyata keçirilən ölkələrdə azad mətbuatdan bəhs etmək əbəsdır. Bunu biz Azərbaycan təcrübəsində də görmüşük. Təəssüf ki, Azərbaycan xalqı onilliklər boyunca arzuladığı müstəqilliyin ilk illərində böyük xəyal qırıqlığı yaşadı. Belə ki, ötən əsrin doxsanıncı illərinin əvvəllərində ölkəmdə həyatın bütün sahələrində ciddi təbəddülatlarla üzləmişdik. Hətta

1992-ci ilin yazında AXC-“Müsavat” cütlüyü xalqı aldatmaqla, yalan vədlər verməklə, ən əsası isə qeyrisivil yolla hakimiyyətə gəlməyə nail oldu.

AXC-“Müsavat” cütlüyü güclü xalq hərəkatı dalğasında önə çıxmışdı. Bu sırada yer alanlar özlərini cəmiyyətə demokratik qüvvələr kimi təqdim etməklə müəyyən etimad lımi tı qazanmışdılar. Fəqət həmin qüvvələr hakimiyyətə gəldikdən sonra demokratik dəyərlərdən çox uzaq olduqlarını ortaya qoydular. Aydın şəkildə görünürdü ki, onlar özlərini demokrat libasına bürünmüş kimi göstərsələr də, əslində, düşün-

dirmək olmaz. Bu əqiddə ilə də AXC-“Müsavat” iqtidarının təmsilçiləri milli mətbuata, jurnalistlərə total hücumla başladılar. Həmin dövr nəzirlərindən birinin qəfiləndirici studi-ya girməsi və əfiri kobudcasına pozması hələ də kədərli ironiya ilə xatırlanır. Jurnalistlərin döyülməsi, təhqirlərə məruz qalmaları, şantaj edilmələri adi hala çevrilmişdi. Mətbuatın inkişafına mane olmaq, azad sözü boğmaq üçün 1992-ci ildə yaradılan hərbi senzura isə yazılı mətbuatın vəziyyətini daha da ağırlaşdırdı. Milli maraqları maddiyyata satanlar qorxurdular ki, onların əleyhinə hər hansı bir informasiyanın, əslində isə, həqiqətin xalqa çatdırılması bu qüvvələrin siyasi iflasına gətirib çıxaracaq. 1993-cü ilin aprel ayında senzuranın tətbiqinin miqyasının genişləndirilməsi və bütün in-

Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu söz azadlığının inkişaf tarixi

Milli mətbuat ənənələrimizə xəyanətə böyük siyasətçi Heydər Əliyevin 1993-cü ilin yazında xalqın təkidli tələbi ilə ikinci dəfə Azərbaycanın siyasi rəhbərliyinə gəlişi ilə son qoyuldu. Heydər Əliyev mətbuatın cəmiyyətdəki rolunu hər zaman yüksək qiymətləndirir, onu, sadəcə, informasiya vasitəsi deyil, ictimai düşüncənin formalaşmasında mühüm bir platforma kimi dəyərləndirirdi. Xatırladaq ki, Heydər Əliyev hələ keçmiş sovet dönməmində Azərbaycana rəhbərlik etdiyi illərdə respublikamızda Azərbaycan dili mətbuatın inkişafını həmişə diqqət mərkəzində saxlamışdı. Məhz Onun qayğısı sayəsində 1969-1982-ci illərdə Azərbaycanda yüksək peşəkarlığa malik jurnalistlər pleyadısı formalaşmışdı. Heydər Əliyev həmin dövrdə vaxtaşırı respublikamızda nəşr olunan qəzet və jurnalların kollektivləri ilə görüşür, jurnalistlərə öz tövsiyələrini verir, onları Azərbaycan dilinin incəliklərini qorumağa, zəngin mədəniyyətimizi təbliğ etməyə çağırırdı. Bəhs olunan illərdə respublika rəhbərliyinin KİV təmsilçilərinə qayğısı da çoxşəxəli idi.

Heydər Əliyev mətbuat üzərində siyasi nəzarətin olmasının nə demək olduğunu hamıdan yaxşı bilirdi. Elə Onun Özü də AXC-“Müsavat” iqtidarı dönəmində mətbuat səhifələrində əsassız hücumlara məruz qalmışdı. Heydər Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətə gəlişindən sonra Azərbaycanda anarxiyanın qarşısı alındı, ölkə bütün sahələrdə inkişafa istiqamətəndi. Yeniliklər dalğası həmcinin milli mətbuatımıza əhatə etdi. Onun söyləri sayəsində mətbuat orqanlarının azad fəaliyyətinə yaradılan şərait, qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi istiqamətində görülmə tədbirlər ölkədə fikir plüralizminin genişləndirilməsinə yol açdı. Müstəqil kütləvi informasiya vasitələrinin təsis edilməsi milli mətbuat ənənəsinin davam etdirilməsinə təkan verdi. Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlanan Konstitusiyada da mətbuata verilən qiymət öz əksini tapdı. “Demokratiyanın, siyasi plüralizmin və vətəndaş cəmiyyətinin əsas atributlarından hesab olunan söz və məlumat azadlığının başlıca daşıyıcıları kütləvi informasiya vasitələridir”, - deyər Əsas Qanunumuz-

da vurğulanıb. Heydər Əliyevin 1998-ci ilin 6 avqustunda imzaladığı “Azərbaycan Respublikasında söz, fikir və məlumat azadlığının təmin edilməsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında” Fərman kütləvi informasiya vasitələrinin sərbəst inkişafı, onların cəmiyyətin dinamik şəkildə demokratikləşməsinə təsir edən qüdrətli vasitəyə çevrilməsi yolunda mühüm addım odu. Məhz bu Fərmanla Mətbuatda və digər Kütləvi İnformasiya Vasitələrində Dövlət Sirlərini Mühafizə edən Baş İdarə ləşdirildi, hərbi senzuranın yaradılması haqqında 16 aprel 1992-ci il tarixli fərman və bütün informasiya

masına yol açdı.

Bir sözlə, ölkəmizdə azad sözün inkişafı tarixi məhz 1998-ci ilin 6 avqustundan başlayır. Ümummillli liderimiz Heydər Əliyev yuxarıda bəhs edilən Fərmanla Azərbaycanda demokratik prinsiplərin, azad sözün qorunması istiqamətində bir tarix yaratdı. Bundan başqa, mətbuatda dövlət qeydiyyatı ləğv olundu və yeni mətbuat orqanlarının təsis olunması prosesi asanlaşdırıldı. 2000-ci ilin mart ayında Heydər Əliyevin Sərəncamı ilə “2000-2001-ci illərdə kütləvi informasiya vasitələrinin maddi-texniki şəraitinin yaxşılaşdırılması üzrə tədbirlər Programı” təsdiq olundu, 2003-cü ilin mart ayında Azərbaycan jurnalistlərinin qurultayında media-ictimaiyyət, media-hakimiyyət münasibətlərini tənzimləyən qurum - Azərbaycan Mətbuat

XX yüzillikdə əldə olunan müstəqilliyimizdən yenidən tarixə qovuşması itirilməsi tam real idi. İqtisadi tənəzzülün pik həddə çatdığı, torpaqlarımızın işğala məruz qaldığı bir dönmədə ayrı-ayrı siyasi qruplar hakimiyyətə gəlmək uğrunda heç bir etika, siyasi mədəniyyət gözəlmədən rəqəbat aparırdılar. Belə bir şəraitdə

cə, dünyagörüşü etibarlı ilə bütünlüklü keçmiş sovet ideologiyasının təsiri altında idilər. Heç bir idarəçilik təcrübəsi olmayan, hakimiyyətə korporativ maraqlarının təmin olunması naminə gələn bu adamlar düşündülər ki, iqtidar mənsubu hakimiyyətə gəlmişdir, onların sözünün qarşısında başqa söz demək, fərqli fikir bil-

formasiya yayımını əhatə etməsi haqqında verilən sərəncam məlumat azadlığını, jurnalistlərin sərbəst məlumat əldə etmək və yaymaqla bağlı peşə fəaliyyətini ciddi şəkildə məhdudlaşdırdı. AXC-“Müsavat” iqtidar dönməmində atılan bu kimi addımlar cox doğru olaraq milli mətbuatımızın ənənələrinə xəyanət kimi dəyərləndirilir.

yayımı üzərində nəzarət tətbiq edilməsi ilə bağlı 15 aprel 1993-cü il tarixli sərəncam qüvvədən düşdü. Eyni zamanda, 1999-cu ilin sonunda qəbul olunan “Kütləvi informasiya vasitələri haqqında” yeni qanun mətbuatda demokratik prinsiplərin daha da möhkəmləndirilməsinə xidmət etdi. Bu sənəd Azərbaycanda mətbuatın inkişafına mane olan bürokratik əngəllərin aradan qaldırıl-

Şurası yaradıldı. Digər çoxsaylı faktları da sadalamaq mümkündür. Bütün bunlar, cox doğru olaraq Azərbaycanda söz, fikir və mətbuat azadlığının bərqərar olunması üçün əlamətdar tarixi hadisələr kimi qiymətləndirilir. O da qeyd edilməlidir ki, mətbuat təmsilçiləri Heydər Əliyevin hərtərəfli diqqət və qayğına cavab olaraq Onu “Jurnalistlərin dostu” seçiblər.

Dövlətin media siyasətində ardıcılıq

Prezident İlham Əliyev 2003-cü ildə ilk dəfə dövlət başçısı statusunda and içərəkən söz vermişdi ki, Heydər Əliyevin siyasi kursunu davam etdirmək Onun üçün əsas vəzifə olacaq. Son 20 ildən artıq müddətdə bu vədə yüksək səviyyədə əməl edilməsi Azərbaycanı zirvələrə yüksəldib, ölkəmiz hər sahədə böyük uğurlar qazanıb, özünün ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam təmin edib. İlham Əliyev, həmcinin media sahəsində Ulu Öndərimizin əsasını qoyduğu siyasəti uğurla davam etdirir. Hər şeydən əvvəl onu qeyd etmək lazımdır ki, 2003-cü ildən bəri Prezident İlham Əliyevin aldığı qərarlar milli mətbuatımızın inkişafına həm hüquqi, həm də texniki və institusional baxımdan güclü şəkildə təkan verib. O cümlədən 2005-ci ildə milli mətbuatın yaranmasının 130 illiyi ilə əlaqədar 140-dan artıq mətbuat işçisi Prezidentin Sərəncamı ilə fəxri adlara və digər mükafatlara layiq görüldü. Həmin dövrdə dövlətimizin başçısının təşəbbüsü ilə “Əməkdar jurnalist” fəxri adı da bərpə edildi. Azərbaycan Prezidentinin 2006-cı il 8 fevral tarixli Sərəncamı isə mətbuat üçün xüsusi

əhəmiyyət daşıyırdı. Bu sənədə əsasən, qəzetlərin “Azərbaycan” nəşriyyatına olan bütün borcları tamamilə silindi. 2005-ci ildə qəbul olunmuş “İnformasiya əldə etmək haqqında” Qanun vətəndaşların informasiyaya çıxış hüququnu genişləndirdi. 2010-cu ildə qəbul edilən “Elektron media haqqında” Qanun isə müasir texnologiyaların tətbiqi ilə medianın daha çevik və effektiv fəaliyyət göstərməsinə imkan yaradı. 2018-ci il 16 iyul tarixli Sərəncamla ölkədə nəşr olunan qəzetlərə dövlət tərəfindən böyük maliyyə dəstəyi göstərildi.

Prezident İlham Əliyevin 12 yanvar 2021-ci il tarixində imzaladığı “Azərbaycan Respublikasında media sahəsində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” Fərmanı milli mətbuatımızın yeni mərhələdə inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bu Fərmanın imzalanması bir daha təsdiqlədi ki, Azərbaycan dövləti mediada keyfiyyət dəyişikliyinə baş verməsinə də cox maraqlıdır.

Sözügədən Fərmana uyğun olaraq Medianın İnkişafı Agentliyi (MEDIA) publik hüquqi şəxs kimi yaradıldı. MEDIA yarandığı gün-

dən media sahəsində çevik və səmərəli fəaliyyət göstərir.

Qabaqcıl dünya təcrübəsi və müasir çağırışlar nəzərə alınmaqla hazırlanan “Media haqqında” Qanun qəbul edilməsi ilə milli mətbuatımızın qarşısında yeni dövr açılıb. Qısa müddətdə Media Reyestrinin yaradılması da böyük uğurdur.

150 il inkişaf yolunda

İlk mətbuat qaranquşumuz olan “Əkinçi” qəzeti 1875-ci ilin iyulunda mürekkəb ictimai-siyasi şəraitdə işıq üzü görüb. Cox doğru olaraq “Əkinçi”nin nəşrə başlaması həm də milli özünüdərkini, fikir azadlığının və ictimai oyanışın başlanğıcı kimi dəyərləndirilir. Azərbaycan dilində bu nəşrin işıq üzü görməsi, sözün əsl mənasında, böyük bir hadisə idi. O dövrdə azərbaycanlılar digər xalqlarla müqayisədə təhsildə, maarifçilik ideyalarında geri qalırdılar. Bu da milli ruhlu təəssübəkşə ziyalıların ciddi nəəş edirdi və onlar boşluğu doldurmaq üçün yollar axtarırdılar. XIX əsrin sonlarında yalnız Azərbaycanca deyil, bütün Qafqazda böyük əks-səda doğuran

“Əkinçi” qəzetinin nəşri milli maarifçilik hərəkatının təməl daşlarından biri oldu. Bu qəzetin həm nəşri, həm redaktoru, həm də direktoru Azərbaycan tarixində silinməz iz qoymuş təbiətşünas-alim Həsən bəy Zərdabi idi. Onun başlatdığı bu maarifçilik hərəkatına Mirzə Fətəli Axundzadə, Seyid Əzim Şirvani, Nəcəf bəy Vəzirov, Mirzə Ələkbər Sabir, Əşqər ağa Gorani və digər mütəfəkkir ziyalılar da öz dəyərli töhfələrini verdilər.

1875-ci il iyulun 22-dən 1877-ci ilin sentyabrınadək cəmi 56 sayı nəşr olunan “Əkinçi” qəzetinin ömrü qısa olsa da, milli mətbuatımızın tarixində dərin və silinməz iz buraxdı. Bütün məncələrə bax-

mayaraq, o dövrün görkəmli maarifçiləri “Əkinçi” qəzetinin səhifələrində öz mütərəqqi və demokratik ideyalarını təbliğ edərkən ictimai-siyasi və bədii fikrin inkişafına böyük təsir göstərə bildilər. Fəaliyyəti dayandırılan “Əkinçi”dən sonra isə “Molla Nəsrəddin”, “Ziya”, “Kaspi”, “Kəşkül”, “Həyat”, “Füyuzat”, “Açıq söz” və digər nəşrlər araya-ərsəyə gəldilər.

Bu gün Azərbaycan mətbuatı özünün yeni inkişaf dövrünü yaşayır. Respublikamızda yüksək peşəkarlıqla fəaliyyət göstərən media subyektlərinin sayı əhəmiyyətli dərəcədə artıb. Həmcinin onlayn media platformaları inkişaf etməkdədir. Əlamətdar haldır ki, milli mətbuatımız çağırışlara həmişə yüksək səviyyədə - peşəkarlıqla və operativliklə cavab verir. Və-

tən müharibəsi günləri mətbuatımız üçün də bir sınaq dövrü oldu. Bir cox jurnalistlər həmin günlərdə qələmi süngü ilə əvəzlədilər. Cəbhədə fəaliyyət göstərən jurnalistlər isə yüksək həmrəylik və vətənpərvərlik nümunəsi ortaya qoydular.

Azərbaycanın çoxsaylı jurnalistlər ordusu iyulun 22-də özlərinin peşə bayramlarını - milli mətbuatımızın yaranmasının 150 illik yubileyini yüksək səviyyədə qeyd etdilər. Yubileyi şəərəfləndirən həm də o oldu ki, mətbuata hərtərəfli qayğısına görə “Jurnalistlərin dostu” seçilmiş Prezident İlham Əliyevin 21 iyul 2025-ci il tarixində imzaladığı Sərəncamla bir sıra qələm sahibləri yüksək təltiflərə və fəxri adlara layiq görüldülər.

Mübariz ABDULLAYEV

Qlobal sülh arxitekturasında liderlik nümunələri: İlham Əliyev və Donald Trampın tarixi missiyaları

31 iyul 2025-ci ildə Ağ Evdə keçirilən mətbuat konfransında ABŞ prezidentinin siyasi fəaliyyətinin son həftəsinə dair ümumi yekun təqdim edildi. Ağ Evin mətbuat katibi Kerolin Levitt tərəfindən keçirilən konfrans yalnız cari hadisələrin şərhindən ibarət olmadı, eyni zamanda, Tramp administrasiyasının beynəlxalq münasibətlər siste-

Trampın sülh diplomatiyası

Mətbuat konfransının diqqət çəkən məqamlarından biri Donald Trampın Tailand və Kamboca arasında hərbi konfliktin qarşısını alması ilə bağlı açıqlama oldu. Ağ Evin mətbuat katibi qeyd etdi ki, prezident Trampın şəxsi səyi nəticəsində Tailand ilə Kamboca arasında müharibənin qarşısı alındı. Prezident şəxsən həm Tailandın, həm də Kambocanın baş naziri ilə telefonla danışaraq hər iki liderə bildirib ki, əgər münaqişəyə son qoyulasalar ABŞ onlarla heç bir ticarət danışıqları aparmayacaq. Bu bəyanatdan, demək olar, dərhal sonra sülh sazişi əldə edildi. Saziş minlərlə insanın həyatını xilas etdi və bu ölkələrlə ticarət danışıqlarının yenidən başlanmasına imkan verdi. Hazırda bu danışıqlar davam etdirilir.

Daha sonra mətbuat katibi qeyd etdi ki, “Prezident Tramp

yalnız Tailand və Kamboca arasında deyil, eyni zamanda, İsrail və İran, Konqo Demokratik Respublikası və Ruanda, Hindistan və Pakistan, Serbiya və Kosovo, Misir və Efiopiya arasında da münaqişələrə son qoyub. Bu o deməkdir ki, Tramp prezident olduğu altı ay ərzində hər ay təxminən bir sülh sazişi və ya atəşkəs razılaşması əldə edilib. Odur ki, prezident Trampa Nobel sülh mükafatının verilməsinin vaxtı çoxdan çatıb”.

Mətbuat katibinin bu fikirləri bir çox siyasi analitik və beynəlxalq münasibətlər üzrə tədqiqatçı arasında ciddi müzakirə mövzusunə çevrilib. Analitiklər qeyd edirlər ki, Trampın təbiiq etdiyi preventiv (qabaqlayıcı) diplomatiya ənənəvi normativ yanaşmalar-

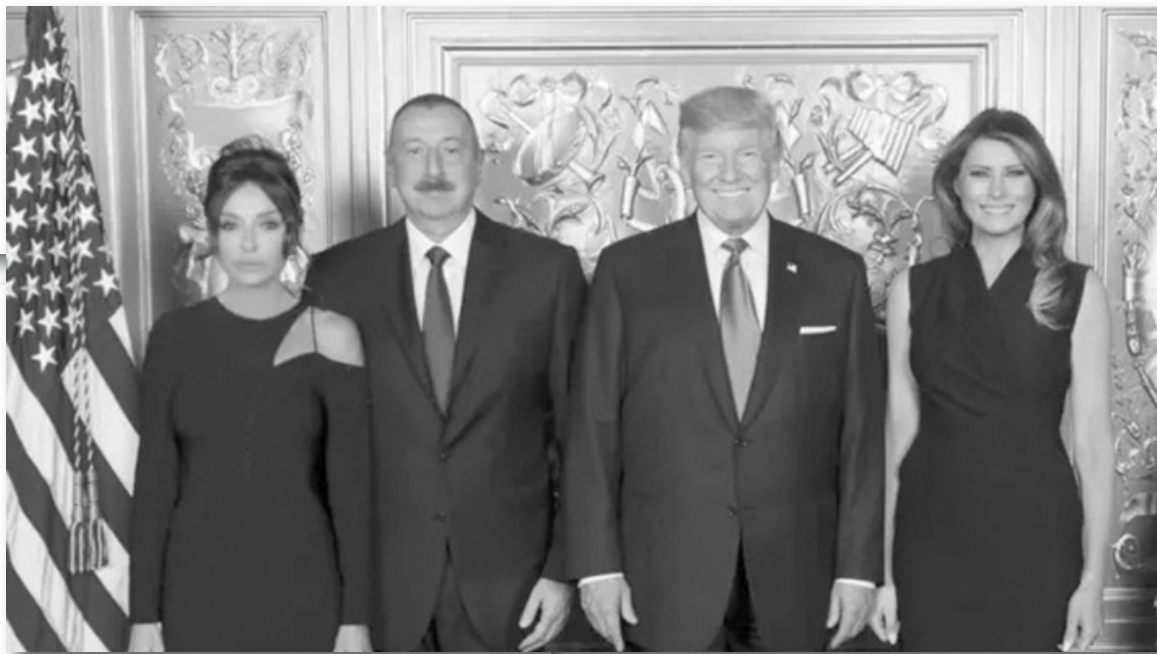
dan fərqli olaraq “ultimativ realism” xüsusiyyəti daşıyır. Bu modeldə ABŞ-ın milli maraqları və onun qlobal təsir alətləri əsas prinsip kimi irəli sürülür. Tramp administrasiyası beləliklə beynəlxalq sabitliyi töhfə verməklə yanaşı, Birləşmiş Ştatların strateji üstünlüyünü də möhkəmləndirməyə çalışır. Donald Trampın adı Nobel sülh mükafatına namizəd kimi daha əvvəl də hallanmışdı. Xüsusilə onun 2020-ci ildə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri ilə İsrail arasında “Abraham razılaşmaları” na nail olunmasına vasitəçi kimi çıxış etməsi ön nüfuzlu beynəlxalq mükafata namizədlik üçün əsas göstərilmişdi.

Onun liderliyi təkcə milli maraqların təmin olunması ilə yekunlaşmır, eyni zamanda, regional təhlükəsizlik arxitekturasının yenidən dizayn edilməsinə və beynəlxalq hüququn prinsiplər əsaslarının real müstəviyə döşünməsinə xidmət edir. İlham Əliyevin sülhə yönəlmiş siyasi iradəsi, post-münaqişə dövrü üçün nümayiş etdirdiyi inklüziv yanaşması və konstruktiv diplomatik strategiyası onu müasir dövrün qlobal miqyaslı liderlərindən birinə çevirir. Bu kontekstdə diqqətəlayiq məqam ondan ibarətdir ki, Nobel sülh mükafatı kimi nüfuzlu beynəlxalq təltifin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə şamil olunması məsələsi artıq

hüquqi, siyasi və geosiyasi müstəvidə öz əsaslarını tapmaqdadır. Onun bu mükafata namizədliyinin irəli sürülməsi yalnız emosional və siyasi jest deyil, konkret tarixi faktlara, beynəlxalq hüquqa və sülhyaratma meyarlarına əsaslanan ciddi bir təkliftir.

Prezident İlham Əliyev 30 ildən artıq davam edən və regionu dərin siyasi, humanitar və sosial böhranlara sürükləyən münaqişəyə 2020-ci ilin payızında hüquqi legitimlik və beynəlxalq norma çərçivəsində son qoymaqla sadəcə hərbi qələbə nümayiş etdirmədi, eyni zamanda, post-münaqişə diplomatiyasının, iqtisadi dirçəlişin və sülhməramlı yenidənqurmanın kompleks

modelini təqdim etdi. Onun çoxvektorlu diplomatik bacarığı, multikultural dəyərlərə bağlılığı və regional əməkdaşlığa verdiyi töhfə nəticəsində Cənubi Qafqazda ilk dəfə olaraq qarşılıqlı etimada, geosiyasi realliqlara və humanitar prinsiplərə əsaslanan yeni təhlükəsizlik nizamı formalaşmaqdadır. Prezident İlham Əliyev barış və inkişaf fəlsəfəsini əsas götürərək, post-münaqişə dövründə milli maraqlarla beynəlxalq dəyərlər arasında tarazlıq yarada bildi. Bu isə onun adını yalnız Azərbaycanın milli lideri kimi yox, eyni zamanda, beynəlxalq sülh sisteminin ilhamverici simalarından biri kimi tarixə yazır.

Prezident İlham Əliyev - XXI əsrin sülh carçısı və qlobal ədalət fəlsəfəsinin strateji memarı

Nobel sülh mükafatının vaxtı və proseduru

Hər il Norveç Nobel Komitəsi tərəfindən təqdim edilən bu mükafat münaqişələrin həlli, qlobal əməkdaşlığın gücləndirilməsi və insanlığın naminə fədakar fəaliyyəti ilə seçilən fərdlərə və ya təşkilatlara verilir. Nobel sülh mükafatı yalnız laureatın şəxsi töhfəsinə deyil, eyni zamanda dünyada sülh və sabitlik ideyasının təşviqinə verilən ali qiymətin təcəssümüdür. Bu mükafat tarixi boyu dünya liderlərini, hüquq müdafiəçilərini, sülh carçılarını və humanitar missiyası ilə seçilən qurumları bir araya gətirərək, insanlığın ortaq ideali olan da-

vamlı sülhün mümkünliyinə inamı gücləndirən simvola çevrilib. Laureatın adı adətən oktyabr ayının əvvəllərində açıqlanır, mükafat təqdimatı isə 10 dekabr tarixində, Alfred Nobelın vəfat etdiyi gün Norveçin Oslo şəhərində baş tutur. Namizədlərin irəli sürülməsi fevral ayının 1-dək başa çatdırılmalıdır.

Tarixə nəzər salsaq görərik ki, 1906-cı ildə ABŞ prezidenti Teodor Ruzvelt Rusiya və Yaponiyanın sülh sazişi bağlamasına vasitəçilik etdiyi üçün, 1919-cu ildə yenə həmin ölkənin prezidenti Vudro Vilson ABŞ Millətlər Cəmiyyə-

tənin (League of Nations) qurulmasına rəhbərlik etdiyi üçün, 1993-cü ildə Nelson Mandela Aparteydin ləğvi və demokratik keçidə görə, 1994-cü ildə İshak Rabin, Şimon Peres və Yasir Ərafat Osloda aparılan sülh danışıqlarına görə, 2002-ci ildə Cimmi Karter insan haqları və sülhün təşviqinə görə, 2009-cu ildə Barak Obama beynəlxalq diplomatiya və nüvə silahlarının yayılmasının qarşısının alınmasına yönəlmiş söylərinə görə, eləcə də oxşar xidmətləri müqabilində digər ölkə rəhbərləri Nobel sülh mükafatına layiq görülüb.

Nəticə və təklif

Hazırkı müəkkəb və tələtməli beynəlxalq münasibətlər sisteminə sülhə töhfə verən, qarşıdurmaları dialoqla əvəzləyən liderlərə heç vaxt olmadığı qədər böyük ehtiyac duyulur. Yeni əsrin çağırışlarına cavab verən belə liderlər sadəcə dövlət başçısı yox, həm də regional və qlobal sabitliyə yön verən siyasi iradə daşıyıcılarıdır. Bu baxımdan Donald Trampın Yaxın Şərqdə uzun illər davam edən münaqişələrin həllinə yönəlmiş təşəbbüsləri və Prezident İlham Əliyevin Cənubi Qafqazda post-

münaqişə dövrünün yeni siyasi arxitekturasını formalaşdırmaq istiqamətində atdığı qətiyyətli addımlar tarixə mühüm dönüş nöqtələri kimi düşməkdədir. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın ortaya qoyduğu ədalətli, inklüziv və uzunmüddətli sülhə əsaslanan konsepsiya yalnız region ölkələri üçün yox, beynəlxalq ictimaiyyət üçün də bir model kimi çıxış edir. Bu strateji yanaşma Azərbaycanın sülh tərəfdarı, məsuliyyətli və gələcəyə yönəlmiş dövlət kimi tanınmasına əhəmiyyətli töhfə verməkdədir. Bütün bunları nəzərə alaraq

Prezident İlham Əliyevin Nobel sülh mükafatına növbəti illər üçün namizədliyinin irəli sürülməsi yalnız bir şəxsə verilən qiymət deyil, bütövlükdə, Azərbaycanın dünyada sülhə xidmət edən nüfuzlu bir aktor kimi tanınmasının simvolu olardı.

Keremət QƏNBƏROV, Beynəlxalq hüquq üzrə ekspert

Dezinformasiyalar nəyə hesablanıb?

Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin mətninin razılaşdırılmasından sonra regionda dayanıqlı sabitliyin təmin edilməsi imkan yaranıb. Bundan əlavə, ötən ay liderlərin Əbu-Dabi şəhərində görüşü sülh prosesi ilə bağlı nikbinlik yaradır. Rəsmi İrəvan sülh sazişini imzalamağa hazır olduğunu bəyan etmişdi, bu, onun üçün məlum şərtləri yerinə yetirməyi unutmamalıdır. Amma görünən odur ki, erməni tərəfi yenə də spekulasiya etməklə məşğuldur. Əgər belə olmasaydı, özünü sülh tərəfdarı kimi təqdim edən Ermənistan sazişi imzalamaq üçün praktiki addımlar atmaq əvəzinə, təxribat xarakterli məlumatlar yaymazdı.

Belə ki, Ermənistan Müdafiə Nazirliyinin məlumatına görə, guya avqustun 4-də saat 13:10 radələrində Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin bölmələri Syunik rayonunun (Zəngəzur-red.) Verişen qəsəbəsindən 4500 metr şimal-şərqdə mövqelərarası avtomobil yollarında tikinti işləri aparən ekskavatoru atəşə tutub: “Xəsarət alanlar yoxdur. Biz Azərbaycan tərəfini atışma ilə bağlı araşdırma aparmağa və itimaiyyəyə izahat verməyə çağırırıq”. Azərbaycan Müdafiə Nazirliyi isə bəyan edib ki, erməni tərəfinin yaydığı məlumat həqiqəti əks etdirmir. Qeyd olunub ki, Azərbaycan Ordusunun bölmələri tərəfindən həmin istiqamətdə atəş açılmayıb.

Ermənistanın dəyişməz “ənənəsi”

Məlumdur ki, martın 13-də rəsmi Bakı iki ölkə arasında sülh müqaviləsi üzrə bütün bəndlərin razılaşdırıldığını və layihə üzrə danışıqların başa çatdığını bəyan edib. Erməni tərəfi də bu faktı təsdiqləyib, hətta müqavilənin imzalanmasının vaxtını və yerini müəyyən etmək üçün danışıqlara hazır olduğunu iddia edib. Əslində isə bu, ənənəvi erməni hiyləgərliyindən başqa bir şey deyil. Çünki sülh üçün ümidlərin artdığı vaxtlarda erməni tərəfi həmişə təxribatlar törədib. Ermənistan bu dəfə də ənənəsinə “sadiq qalıb”. Belə ki, sazişin mətnin razılaşdırılmasından sonra erməni tərəfi davamlı olaraq şərti sərhəddə təxribatlar törədib. İndi isə guya, Azərbaycanın atəş açması barədə dezinformasiya yayır.

Lakin bütün hallarda məsuliyyət Ermənistan hakimiyyətinin üzərindədir. Ermənistan Azərbaycanla sərhəddə gərginlik yaratmasından Qərbdən və Hindistandan yeni silahlar alınnması özü üçün bir bəhanə kimi istifadə edə bilər. Yəni, bu təxribat xarakterli məlu-

Manipulyasiya nəticəsiz qalacaq

Əslində, bütün bunlar erməni tərəfinin manipulyasiyasından başqa bir şey deyil. Rəsmi İrəvan həm atəşkəs, həm konstitusiyada dəyişikliklər, həm də kommunikasiyaların açılması ilə bağlı qeyri-ciddi təkliflər və mülahizələr irəli sürür. 30 il Azərbaycanca qarşı işğalçı siyasəti yürütmüş bir ölkənin hazırda özünü konstruktiv tərəf kimi təqdim etməyə çalışması absurdur.

Sual olunur, rəsmi İrəvan sülh müqaviləsinə imzalamağa hazırdısa, nə üçün şərti dövlət sərhəddi ilə bağlı təxribat xarakterli məlumatlar yayır? Əlbəttə, ermə-

ni tərəfi əvvəlki təcrübəyə əsasən faktiki sülhə maraqlı olmadığını nümayiş etdirir. Təsədüfi deyil ki, Ermənistan hakimiyyətinin xarici auditoriyaya yönəlmiş sülhə hazır olması barədə bəyanatlarına baxmayaraq, vaxtaşırı olaraq mediada Azərbaycanla yeni müharibəyə fəal şəkildə hazırlaşması barədə məlumat yayılır. Sülh sazişi ilə bağlı danışıqların yekunlaşmasından sonra Ermənistan müharibəyə hazırlıqların getdiyini sübut edən digər faktlar da var. Belə ki, bir müddət əvvəl kütləvi informasiya vasitələri tərəfindən Ermənistanın Azərbay-

Məsuliyyət Ermənistan hakimiyyətinin üzərindədir

matlar Ermənistan ordusunun silahlandırılması üçün də istifadə olunur. Mediada yayılan məlumatlara görə, Ermənistan yeni aldığı silahları sərhəddə toplayır. Bu, bir daha həmin silahların Paşinyan hakimiyyətinin dediyi kimi müdafiə üçün deyil, hücum üçün

olduğunu göstərir. Avropa İttifaqının “mülki missiyasının” Ermənistanın təxribatlarına səssiz qalması da bu baxımdan, ciddi suallar yaradır. Bütövlükdə, Ermənistanın silahlandırılması Cənubi Qafqaz regionu üçün təhdid yaradır.

Bütün hallarda, rəsmi İrəvanın

canla şərti sərhəddəki erməni postlarında mühəndis-istehkam işləri həyata keçirməsi barədə video-görüntülər yayımlayıb. Yəqin, Ermənistan Müdafiə Nazirliyinin məlumatındakı ekskavator da şərti sərhəddə sözügüdən məqsədlər üçün istifadə olunur.

hazırkı davranışı qəbul olunmazdır. Erməni tərəfi anlamalıdır ki, Azərbaycanın şərtlərini yerinə yetirməklə sülh sazişi imzalanmalıdır. Yəni sülh müqaviləsinin mətni üzrə danışıqlar yekunlaşsa da, sənədi imzalamaq üçün İrəvan məlum şərtləri yerinə yetirməli-

Həmin texnika məhz ermənilər tərəfindən zədələnib və bunu ordumuzla əlaqələndirməyə çalışırlar.

Digər tərəfdən, bu hadisə Ermənistan ordusu daxilindəki revanşist qüvvələrin təxribatı da ola bilər. Həmin revanşistlər bu cür

təxribatlarla tərəflər arasında sülh prosesini pozmağa cəhd edə bilərlər. Hələ ikinci Qarabağ müharibəsi başa çatandan bir müddət sonra Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan da ordu daxilində revanşistlərin olduğunu etiraf etmişdi. Paşinyan o zaman Müdafiə Nazirliyinin baş qərargah rəisinin başçılıq etdiyi çevrilmiş cəhdinin qarşısını ala bilsə də, ordunu revanşistlərdən tam təmizləyə bilməyib. Nəzərə alaq ki, bugünlərdə xarici mediada Azərbaycan və Ermənistan liderlərinin ABŞ-da görüşünün keçiriləcəyi barədə qeyri-rəsmi məlumat yayılıb. Mümkündür ki, Ermənistan ordusunun daxilindəki revanşist qüvvələr bu cür təxribatlarla sülh prosesinə əngəl törətsin.

nin heç bir hüquqi qüvvəsi yoxdur. Yəni bu məsələlər hüquqi səmərələrlə tənzimlənir. Ermənistanın konstitusiyasında, müstəqillik bəyannaməsində və parlamentinin qərarlarında ölkəmizə qarşı ərazi iddiaları hələ də mövcuddur. Ona görə də, Azərbaycan öz tələblərində haqlıdır. Erməni tərəfinin yaydığı dezinformasiyalar isə sülhə xidmət etmir.

Nardar BAYRAMLI

Beynəlxalq dialoq platforması

Bugünlərdə Bakıda Suriya və İsrail rəsmilərinin sayca ikinci görüşü baş tutub. Bu dəfə paytaxtımızda Suriyanın xarici işlər naziri Əsəd əş-Şeybani ilə İsrailin strateji işlər naziri Ron Dermer arasında görüş keçirilib. Bu barədə AFP məlumat yayıb. Bildirilib ki, Şeybani iyulun 30-da Rusiyanın paytaxtı Moskvada səfərdə olub. O, israili nazirlə danışıqlar üçün Moskvadan Bakıya gəlib. Müxtəlif ərəb və İsrail mediası görüşün iyulun 31-də baş tutduğunu yazıb.

Bakıda Suriya və İsrail rəsmilərinin görüşü keçirilib

Kritik dövəmlərdə nəzərlər Bakıya yönəliir

Son vaxtlarda Suriya ilə İsrail arasında gərginliyin artması fonunda paytaxtımızda baş tutan görüşün nə qədər mühüm əhəmiyyət daşıdığı aydın şəkildə görünür. Bəşər Əsəd rejiminin devrilməsindən sonra Suriyada nisbi sabitliyin pozulması, yəni-dən atəş səslərinin eşidilməsi, ayrı-ayrı regionlarda münəqişə ocaqlarının alovlanması narahatlıqla izlənilir. Eyni zamanda, İsrail ordusu tərəfindən Suriyanın keçid hökumətinin nəzarətdə olan ərazilərdə bir neçə dəfə zərbələr endirilib.

Belə bir məqamda ziddiyyətlərdə olan iki ölkənin yüksək səviyyəli rəsmilərinin görüş yeri kimi Bakını seçmələri heç də təsadüfi deyil. Artıq önəm halını alıb - dünya, region üçün həssas dövəmlərdə nəzərlər Bakıya yönəliir. Respublikamız artıq dünyada geosiyasi və geoiqtisadi proseslərə təsir etmək, onlara müsbət yön vermək iqtidarında olan orta güc kimi qəbul olunur. Azərbaycan heç vaxt ölkələr, xalqlar arasında bölücü xətlər yaratmaq mövqeyindən çıxış etmir. Əksinə, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev qlobal çağırışlar qarşısında beynəlxalq həmrəyliyin gücləndirilməsi təşəbbüslərindən çıxış edir ki, bu da dünyada təqdirə qərsanlır. Azərbaycan cəmiyyəti qapalı cəmiyyət deyil, insanlarımızla tolerantlıq, multikulturalizm, başqa mədəniyyətlərə dözümlülük ruhu həkimdir. Azərbaycan 44 günlük Vətən müharibəsində, 23 saatlıq lokal xar-

rakterli antiterror tədbirlərində qazandığı möhtəşəm qələbələr sayəsində regionda yeni reallıqlar yaranıb. Cənubi Qafqaz müharibələrindən, təhdidlərdən xilas olub. Bu reallıqlar sülhə, təhlükəsizliyə, regional əməkdaşlığa açılan fərsətlərdir. Cənubi Qafqaz coğrafiyasında sabitliyə nail olan Azərbaycan bu sabitliyin daha geniş coğrafiyada, o cümlədən də Yaxın Şərqdə və Suriyada bərqərar olmasına, onilliklər boyunca regionu inkişafdan saxlayan ixtilafın aradan qaldırılmasına nail olmaq istədir.

Qlobal Şərqə Qlobal Qərb arasında etibarlı körpülər yaratmaq mövqeyindən çıxış etməsi dünyada ölkəmizin və Prezident İlham Əliyevin nüfuzunu əhəmiyyətli dərəcədə artırıb. ABŞ Prezidenti Donald Trampın Azərbaycanın dövlət başçısının III Şuşa Qlobal Media Forumundakı çıxışından bir hissəni özünün sosial şəbəkə hesabında paylaşması buna ən son nümunədir. Forumda Prezident İlham Əliyev uzun illər ərzində müharibədən, işğaldan əziyyət çəkən Azərbaycanın sülhə möhkəm sadıqlıyından bəhs edib, Trampı da müharibə başlatmayan ABŞ Prezidenti kimi səciyələndirib. Bu, bütövlükdə dünya üçün sülhə çağırışdır.

Azərbaycan öz nümunəsində yalnız sülhə çağırış təşəbbüsləri irəli sürməklə kifayətlənmir, eyni zamanda, qlobal dialoq məkanı qismində çıxış edir. Ölkəmizdə yüksək stan-

dartlar səviyyəsində keçirilən müxtəlif tədbirlər dünyanı bir araya gətirməyə xidmət edir. İndiyədək Azərbaycan bir sıra mötəbər beynəlxalq tədbirlərə böyük uğurla ev sahibliyi edib. Bu sırada "Eurovision - 2012"-ni, Birinci Avropa Oyunlarını, IV İslam Həmrəyliyi Oyunlarını, Beynəlxalq Astronavtika Konqresini xatırlaya bilərik. Ötən ilin noyabr ayında Bakı BMT-nin ən böyük tədbirlərindən birinə - qlobal iqlim konfransına böyük uğurla ev sahibliyi etdi. Həmin tədbirin keçirilməsi üçün Azərbaycanın məkan seçilməsi ölkəmizə qlobal səviyyədə inamın artmasının əyani təzahürüdür. Hazırda iqtisadi

yöti Suriyada səfərdə olub. Səfər çərçivəsində 29 dekabr tarixində nazir müavini Yalçın Rəfiyev ilə Suriyanın keçid hökumətinin xarici işlər naziri Əsəd Həsən Əş-Şibani arasında görüş keçirilib. Görüş zamanı Suriyada yeni mərhələnin başlaması, habelə xalqın nümayəndələrinin hakimiyyətə gəlməsi münasibətilə Azərbaycan rəhbərliyinin təbrikləri

çatdırıb. Azərbaycanın bu yeni yaranmış vacib mərhələdə Türkiyə Respublikası ilə birlikdə Suriyanın yanında olduğu bildirilib. Cari il aprelin 11-də isə qardaş Türkiyədə IV Antaliya Diplomatik Forumu çərçivəsində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə Suriyanın keçid dövrü Prezidenti Əhməd Əl Şaraa arasında görüş baş tutub. Bu görüşü indiki mərhələdə Bakı ilə Döməşq arasında yeni məzmunlu münasibətlərin qurulması yolunda çox mühüm addım kimi dəyərləndirmək mümkündür. Həmin görüşdə liderlər ikitərəfli münasibətlərin bərpa olunmasının daha sürətlə həyata keçirilməsinin zəruriliyinə xüsusi vurğu ediblər. Bu da tərəflərin niyyətinə dəlilətdir - həm Azərbaycan iqtidarı, həm də Suriyanın yeni hakimiyyəti əlaqələrin qurulmasında və genişləndirilməsində maraqlıdırlar.

Antaliya görüşündən sonra Prezident İlham Əliyevin tapşırığı əsasında Baş nazirin müavini Samir Şərifovun rəhbərlik etdiyi geniş tərkibdə nümayəndə heyətinin Suriyaya səfəri baş tutub. Bəşər Suriyanın bərpasına, inkişafına dəstək və bu ölkənin hazırkı keçid hökuməti ilə müxtəlif sahələrdə, o cümlədən iqtisadiyyat, enerji, mədəniyyət və təhsil sahələrində əməkdaşlıq imkanlarını araşdırmaq məqsədi daşıyıb. Səfər çərçivəsində Suriya Ərəb Respublikasının keçid dövrü Prezidenti Əhməd Əl

Şaraa Azərbaycan nümayəndə heyətini qəbul edib.

Liderlərin Antaliya Forumundakı görüşündən üç ay sonra isə Suriyanın keçid dövrü Prezidentinin ölkəmizə səfəri baş tutub. İyulun 12-də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Suriya Ərəb Respublikasının keçid dövrü Prezidenti Əhməd Əl Şaraa ilə geniş tərkibdə görüşü olub. Uzun illər ərzində Azərbaycana münasibətdə qeyri-dost siyasəti həyata keçirən Suriyadakı əvvəlki hökumətin vaxtında münasibətlərimizdə durğunluğun olduğunu deyən Suriyada yeni hakimiyyətin qurulmasından sonra əlaqələrimizin inkişafı üçün böyük perspektivlər açılib. Öz növbəsində Əhməd Əl Şaraa da əvvəlki hakimiyyətin Suriyanın bir çox ölkələrlə, o cümlədən Azərbaycanla əlaqələrə xələl gətirdiyini təəssüflə qeyd edib. O, ölkəsinin Azərbaycanla siyasi, iqtisadi-ticarəti, mədəni, humanitar və digər sahələrdə əməkdaşlıqda maraqlı olduğunu deyib.

Suriyanın keçid iqtidarını dəstəkləyən ilk ölkələrdən biri

Azərbaycan Suriyanın keçid iqtidarını dəstəkləyən ilk ölkələrdən biridir. Artıq 12 illik fasilədən sonra Suriyada Azərbaycan səfirliyinin fəaliyyəti bərpa olunub. Respubli-

kamızdan dost ölkəyə yardım karvanı yola salınıb. Xatırladaq ki, ötən ilin dekabrında Azərbaycan xarici işlər nazirinin müavini Yalçın Rəfiyevin rəhbərlik etdiyi nümayəndə he-

Azərbaycan Suriyanın keçid hökumətinə mədəni-siyasi dəstək verməklə yanaşı, bu ölkədə sabitlik üçün mühüm önəm daşıyan bərpa prosesində də yaxından iştirak etmək əzmindədir. Azərbaycan müharibə zamanı dağıntılara məruz qalan şəhər və kəndlərin bərpasında yaxşı təcrübəyə malik ölkədir. Suriya da uzun illər ərzində dağıntılarla üzlaşib. Bu ölkədə yaşayış məntəqələrinin bərpasında, infrastruktur quruculuğunda Azərbaycan təcrübəsindən geniş şəkildə istifadə etmək mümkündür. Ölkəmiz də öz imkanlarını təqdim etməyə hazırdır.

Artıq bu istiqamətdə əməli işə start verilib. Avqustun 2-də Türkiyənin Kilis şəhərində Azərbaycan qazının Türkiyə ərazisindən Suriyaya nəqlinə başlanılması ilə bağlı tədbir keçirilib. Mərasimdə Azərbaycan, Türkiyə, Suriya və Qətərin hökumət nümayəndələri, rəsmi şəxslər iştirak ediblər. Tədbirdə çıxış edən Azərbaycanın iqtisadiyyat naziri, SOCAR-ın Müşahidə Şurasının sədri Mikayıl Cəbbarov bildirib ki, Azərbaycan qazının Türkiyə ərazisindən Suriyaya ixracına cari il aprelin 11-də Antalyada və iyulun 12-də Bakıda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə Suriyanın keçid dövrü Prezidenti Əhməd Əl Şaraa arasında keçirilən görüşlərdə əldə edilmiş razılaşmalar əsasında, qısa müddət ərzində start verilib. Nazir qeyd edib ki, bu layihə Suriyanın enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə mühüm töhfə verəcəkdir. M.Cəbbarovun sözlərinə

Azərbaycan qazının ixrac olunduğu 14-cü ölkə

görə, Azərbaycan təbii qazının Türkiyə ərazisi ilə Suriyaya nəql olunması ölkəmizin enerji ixracı tarixində mühüm mərhələdir və Cənubi Qafqaz ilə Yaxın Şərq arasında yeni enerji körpüsünün əsasını qoyur.

Qeyd edək ki, Suriyaya qaz ixracına başlanılması ilə Azərbaycanın mavi yanacaq tədarük etdiyi ölkələrin sayı 14-ə çatıb.

"Dost və qardaş ölkələr olan Azərbaycan və Türkiyə ilə əməkdaşlıq edilməsi bizim üçün böyük xoşbəxtlikdir". Bu sözləri isə Suriyanın energetika naziri Məhəmməd Əl Bəşir deyib.

Söz verildiyi kimi bu layihənin ən qısa vaxtda həyata keçirildiyini xüsusi olaraq vurğulayan nazir bildirib ki, yalnız Suriyaya dost və qardaş ölkələr onun xalqının rifahını, fərvanlılığını düşünə bilər.

Azərbaycan qazını Suriyaya nəql edən boruların günlük potensialı 6 milyon kubmetrdir. İlk mərhələdə bu marşrutla 3,4 milyon kubmetr qazın nəqli nəzərdə tutulur.

Bakıda Suriya və İsrail rəsmiləri arasında baş tutan iki görüşün nəticəsi olaraq Döməşq ilə Təl-Əviv arasında bütün ziddiyyətlərin aradan qalxacağını düşünmək sadəlövhlik olardı. Bununla belə, müzakirələrin aparılması münəqişənin həlli yolunda uğurlu bir başlanğıc sayıla bilər. Bakı görüşü iki ölkənin ortaq məxrəcə gələcəyinə inamı artırıb.

Hələlik görüşün detalları barədə geniş məlumatlar verilmir. Bununla belə, Bakı görüşündə Suriyanın cənubundakı gərgin vəziyyətin müzakirə predmeti olduğu barədə məlumatlar yayılıb. Qeyd edək ki, hazırda Suriyanın cənubu ən qaynar nöqtələrdən biridir. Avqustun əvvəlin-

də burada yerləşən Əs-Suveyda əyalətində yenidən silahlı toqquşmalar başlayıb. "Əl-Cəzirə" telekanalının yerli mənbələrə istinadən yaydığı məlumatda bildirilib ki, avqustun 2-də axşam saatlarında druz qrupları ilə əlaqəli qeyri-qanuni silahlı birləşmələr Əs-Suveyda şəhərinin qərbində yerləşən Təl-Hədid kəndinə hücum edərək əraziyə nəzarəti ələ keçiriblər.

Suriya təhlükəsizlik qüvvələrinin açıqlamasına görə, hücum zamanı digər yaşayış məntəqələri də atəşə tutulub, eləcə də ölkənin daxili təhlükəsizlik xidmətinin mövqelərinə hücum edilib. Nəticədə 5 hüquq-mühafizə əməkdaşı həlak olub, bir neçə

nəfər isə yaralanıb.

Yerli mətbuat hücumların iyulun 19-dan qüvvədə olan atəşkəs rejiminə baxmayaraq baş verdiyini yazır. Qeyd edək ki, həmin atəşkəs bir həftə davam edən qanlı döyüşlərdən sonra druz icması ilə ərəb qəbilələri arasında əldə olunmuşdu. Qeyri-rəsmi məlumatlara əsasən, həmin qarşıdurmalarda yüzlərlə insan ölüb və yaralanıb.

Təhlükəsizlik qüvvələrindəki mənbələr hesab edir ki, bu hücumlar Suriya hökumətinin regionda sabitliyi bərpa etmək səylərinə zərbə vurmaq məqsədi daşıyır.

Mübariz FEYİZLİ

Əsassız iddialara XİN-dən cavab...

Bugünlərdə İran İslam Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat katibi İsmayıl Bəqai guya, Azərbaycanla İran əsilli məbuslarla pis rəftar olunduğunu iddia edib. Azərbaycanın Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat katibi Ayyan Hacızadə isə İsmayıl Bəqainin iddialarının heç bir əsasının olmadığını bildirib.

Ölkəmizdə penitensiar xidmət beynəlxalq standartlara uyğundur

Qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq...

A.Hacızadə bildirib ki, “Konsulluq əlaqələri haqqında” 1963-cü il tarixli Vyana Konvensiyasının müddəalarına uyğun olaraq, ölkəmizdə saxlanılan və həbs edilən bütün İran İslam Respublikası vətəndaşları haqqında məlumatlar İran tərəfinə rəsmi qaydada təqdim edilib. Onun sözlərinə görə, Azərbaycanın Ədliyyə Nazirliyinin penitensiar müəssisələrində saxlanılan, İran İslam Respublikasının vətəndaşı olan məhkum və həbs edilmiş şəxslərin hüquqları, qanuni mənafələri və şəxsi təhlükəsizlikləri qorunur, onlar zəruri maddi-məişət şəraiti ilə təmin olunurlar: “Qüvvədə olan qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq, məhkum və həbs edilmiş şəxslər telefonla danışmaq, bağlama almaq və ailə üzvləri ilə görüşmək hüquqlarından istifadə edirlər. Bəzi penitensiar müəssisələrdə İran İslam Respubli-

kası vətəndaşı olan məbuslara ailə üzvləri ilə videogörüntü əsasında görüşlərin keçirilməsi imkanı yaradılıb”.

Məlumdur ki, Azərbaycanda uğurla həyata keçirilən məhkəmə-hüquq islahatı çərçivəsində penitensiar sistemin fəaliyyətinin müasir standartlara uyğun təkmilləşdirilməsində, məhkumların qanuni mənafələrinin təmin olunmasında nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığa mühüm diqqət yetirilir. Bu istiqamətdə beynəlxalq təcrübədən səmərəli istifadə olunur. Ötən dövrdə ölkə-

mizdə penitensiar sistemdə aparılan köklü islahatlar nəticəsində cəza siyasəti humanistləşdirilərək məhkumların hüquqları və imtiyazları xeyli genişləndirilib, onların saxlanma şəraiti, ərzaq və tibb təminatı köklü şəkildə yaxşılaşdırılıb, bu sahədə ictimai nəzarət gücləndirilib, eləcə də müasir penitensiar infrastrukturunun yaradılması üzrə məqsədyönlü işlər görüldü. Xüsusilə, müasir beynəlxalq standartlara cavab verən cəzaçəkmə müəssisələrinin, yeni penitensiar müəssisələrin yaradılması da qeyd olunanları təsdiqləyir.

Həbsdə olan əcnəbilər mütəmadi tibbi müayinələrdən keçirlər

A.Hacızadənin vurğuladığı kimi, həbsdə saxlanılan əcnəbilər, o cümlədən İran İslam Respublikasının vətəndaşları mütəmadi olaraq tibb-sanitariya bölməsində müayinələrdən keçirlər. Bununla yanaşı, İranın Azərbaycandakı səfirliyinin əməkdaşları tərəfindən öz vətəndaşları üçün gətirilmiş dərman preparatları tibb xidmətinin əməkdaşları tərəfindən nor-

mativ aktların tələblərinə uyğun qaydada qəbul edilib və məhkumlara çatdırılıb. Yalnız 2025-ci ildə İran İslam Respublikasının səfirliyinin əməkdaşları ilə penitensiar müəssisələrdə cəza çəkən 37 nəfər İran vətəndaşı arasında konsul görüşünün keçirilməsi üçün şərait yaradılıb. Son olaraq belə görüş iki İran vətəndaşı ilə iyulun 31-də baş tutub.

A.Hacızadənin fikrincə, Azərbaycan tərəfinin, həmçinin bir sıra İran vətəndaşları ilə bağlı humanistlik nümayiş etdirdiyi İran tərəfinə yaxşı məlumdur. Məhkum edilməmiş bir sıra şəxslərin əfv olunması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2025-ci il 26 may tarixli Sərəncamı ilə 5 nəfər İran vətəndaşı əfv edilib.

Bu məsələ siyasiləşdirilməməlidir

Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat katibi əlavə edib ki, bu tədbirlərə baxmayaraq, İranda saxlanılan və həbs edilən əksər vətəndaşlarımız barədə məlumatlar Azərbaycanın bu ölkədəki diplomatik missiyalarına təqdim olunmur, vətəndaşlarımıza əksər hallarda İranda diplomatik missiyalarımızla və ailə üzvləri ilə görüşməyə, telefon əlaqəsi qurmağa, 1998-ci il fevralın 21-də Bakı şəhərində imzalanmış “Azərbaycan Respublikası Hökuməti və İran İslam Respublikası Hökuməti arasında

azadlıqdan məhrum edilmiş məhkumların cəza çəkmək üçün verilməsi haqqında Müqavilə”nin müddəalarına uyğun olaraq cəzasının qalan hissəsini Azərbaycanda çəkmək üçün müraciətin təqdim edilməsinə icazə verilmir. Eyni zamanda, sorğu olunmasına baxmayaraq Azərbaycan vətəndaşlarının işləri ilə bağlı İranda keçirilən məhkəmə iclasları, həmin iclaslar zamanı qəbul edilən qərarlar barədə Azərbaycan tərəfinə məlumat verilmir.

“Ölkəmiz hər zaman bu ki-

mi məsələlərin siyasiləşdirilmədən, ikitərəfli müstəvidə, diplomatik kanallarla müzakirəsinin tərəfdarı olub. Digər məsələlərə yanaşı, bu istiqamətdə danışıqlar 2025-ci il aprelin 15-də Tehran şəhərində Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi və İran İslam Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi arasında növbəti konsulluq məsləhətləşmələri zamanı aparılıb”, - deyərək Ayyan Hacızadə vurğulayıb. Göründüyü kimi, sadalanan faktlar və reallıqlar İran XİN-in nümayəndəsinin iddialarının əsassız olduğunu bir daha təsdiqləyir.

Nardar BAYRAMLI

Diaspor Gənclərinin Yay Düşərgəsi...

Layihə bu dəfə Xankəndi şəhərində həyata keçirilir

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Məqalə “Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi”nin maliyyə dəstəyi ilə “Diaspor quruculuğu, lobbicilik və dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi” istiqaməti üzrə hazırlanmışdır

Azərbaycanda diaspor işi ilə bağlı önəmli layihələr həyata keçirilir. Belə layihələrdən biri də Diaspor Gənclərinin Yay Düşərgəsi layihəsidir. Bu layihə həm ölkədə daxilində, həm də diaspor arasında böyük nüfuz qazanıb. Yay düşərgələrinə ildən-ilə daha böyük maraqla göstərilən buun başlıq nümunəsidir. İndiyə kimi düşərgələr Şəki, Şamaxı, Şuşa, Naxçıvan və Laçın şəhərlərində baş tutub. Düşərgələrin təşkilat komitəsinə hər il 60-dan çox ölkədən ümumilikdə 3 mindən artıq müraciət edilib və müraciət edənlərin 700-dən çoxu yay düşərgələrinin iştirakçısı olub.

Bu il isə layihə Xankəndi şəhərində reallaşdırılıb. Belə ki, Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin və Heydər Əliyev Fondunun birgə təşkilatçılığı ilə avqustun 4-də Xankəndi şəhərində “Konstitusiya və Suverenlik İli”na həsr olunan Diaspor Gənclərinin VI Yay Düşərgəsinin rəsmi açılış mərasimi keçirilib. Mərasim Azərbaycanın Dövlət Himninin səsləndirilməsi

və şəhidlərin xatirəsinin yad olunması ilə başlayıb. Açılış mərasimində Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin (DİDK) sədri Fuad Muradov, Xankəndi şəhərində, Ağdərə və Xocalı rayonlarında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Elçin Yusubov, Azərbaycan Prezidentinin Administrasiyasının Humanitar siyasət, diaspor, multikulturalizm və dini məsələlər şöbəsinin müdiri müavini Nigar Hacıyeva, Heydər Əliyev Fondunun nümayəndəsi Aydan Ramzanova, Qarabağ Universitetinin rektoru Şahin Bayramov, Gənclər Fondunun icraçı direktoru vəzifəsini icra edən Yusif Vəliyev çıxış ediblər.

Çıxışlarda yay düşərgəsinin Xankəndidə keçirilməsinin xüsusi əhəmiyyətinə toxunulub, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən çoxşaxəli diaspor siyasətinin uğurlu nəticələrindən danışılıb. DİDK sədri Fuad Muradov Xankəndinin süll, əməkdaşlıq və inkişaf simvoluna çevrildiyinə diqqət çəkib, düşərgəyə gənclərin il-

Dövlət rəsmiləri “fake” məlumatların hədəfində... Hansı addımlar atılmalıdır?

Süni intellekt texnologiyaları həyatımızın demək olar ki, hər sahəsinə daxil olub. Əvvəllər yalnız elmi-fantastik filmlərdə gördüyümüz bu texnologiyalar artıq təhsil, səhiyyə, nəqliyyat, hətta ev işlərində geniş istifadə olunur. Gündəlik həyatımızda süni intellektin müxtəlif nümunələrindən istifadə olunur. Təbii ki, İKT-nin müsbət tərəflərlə yanaşı, gətirdiyi etik və təhlükəsizlik riskləri də müzakirə mövzusunə çevrilib. Məlumatların gizliliyi, iş yerlərinin avtomatlaşdırılması və süni intellektin nəzarətdən çıxma ehtimalı bu texnologiyaların məsuliyyətli istifadəsini gündəmə gətirir.

Məsələn, son zamanlar bir çox dövlət rəsmilərinin adından saxta məlumatların, şərhlərin yayılmasına şahid olduq. Sosial şəbəkə hesablarında daxil işlər naziri, xarici işlər naziri və digər rəsmilərin həqiqətə uyğun olmayan saxta şərhləri yayılmışdı. Bu barədə Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi (MEDIA) də müvafiq açıqlamalar verdi. Təbii ki, kampaniya xarakteri alan bu uydurma iddialar ictimai rəyi çaşdırmağa yönələn kobud informasiya manipulyasiyası nümunəsidir. Ona görə də cəmiyyətin yalnız rəsmi mənbələrin verdiyi informasiyaya inanması vacibdir.

Dezinformasiyaları kimlər təşkil edir?

Mövzu barədə “Yeni Azərbaycan”a açıqlama verən İKT üzrə mütəxəssis Fərid Pərdəşünas bildi-

rib ki, dünyanın bir çox ölkələrində bu kimi metodlardan istifadə olunur: “Əvvəllər belə metodlardan daha az istifadə edilirdi. Amma hazırda sosial şəbəkələrin vüsət alması, hər bir şəxsin gizliliyini saxlamaqla sosial şəbəkələrə giriş imkanlarının olması insanları və təbii ki, bu işdə maraqlı olan bəzi qüvvələrə belə manipulyasiyalar etməyə sövq edir. Nəticədə onlar öz məqsədlərini bir çox hallarda həyata keçirə bilirlər. Bu dezinformasiyaları adətən kimlər təşkil edirlər? Bir zamanlar bunu xüsusi xidmət orqanlarının metodu kimi görmüşdük. Kimisə gözəndən salmaq, ləkələmək, şərhləmək, yaxud süni şəkildə yalançı ictimai rəy formalaşdırmaq və bunun əsasında öz maraqlarını təmin etmək variantları var idi. Amma hazırda sosial şəbəkələrin bu qədər yayılması, dünyanın hər nöqtəsindən bura çıxış imkanlarının olması həm daxilə, həm də xaricdəki bəzi qüvvələrə belə metodlardan istifadə üçün imkanlar yaradır. Ümumən götürüldükdə Azərbaycanı istəməyən qüvvələr bir çox hallarda azərbaycanlı ad-soyadından istifadə edirlər, özlərini azərbaycanlı kimi göstərirlər və belə məlumatların yayılmasına iştirak edirlər. Amma yekunda üçüncü tərəflərin, yeni dövlətlərin maraqlarını təmin edirlər”.

Xüsusi xidmət orqanları ayıq-sayıq olmalıdır

Mütəxəssisin sözlərinə görə, mümkündür ki, bu, xarici qüvvələrin, xüsusi xidmət orqanlarının

əməlləri olsun: “Azərbaycan ictimaiyyətinə çaşdırmaq, ictimai rəyi aldatmaq, cəmiyyətdəki sabitliyi aradan qaldırmaq üçün bu yollara əl atıblar. Hesab edirəm ki, dövlət bu məsələdə ayıq-sayıq olmalıdır. Tez bir zamanda reaksiya verilməli, etibarlı mənbələrdən təkbiz olunmalıdır. Nəzərə alsaq ki, süni intellekt dediyimiz müasir texnologiya çox eləctandır, belə bir zamanda bu cür dezinformasiyaların yayılması çox sadədir. Fərqi yoxdur, bunu daxilədən və ya xaricdən edirlər, bilərəkdən və ya bilməyərəkdən, problemin qarşısı mütləq alınmalıdır ki, ictimai fikir aldanılmasın, yanlış istiqamətlərə yönəldiləsin. Ona görə də 21-ci əsrdə informasiya təhlükəsizliyi bir çox dövlətlərin təhlükəsizlik konsepsiyasının tərkib hissəsidir”.

Necə mübarizə aparaq?

Ekspert qeyd edib ki, saxta məlumatların qorunmağın yolu sadəcə, daha diqqətli olmaqdır: “Yayılan videoları, səsləri diqqətlə analiz etmək lazımdır. Hər nə qədər inandırıcı görünsə də, diqqətlə fikir verəndə görüntülərin saxta olduğu aydın olur. Belə videolar “Deep fa-

ke” tərkibli olduğu üçün qarşıya çıxdığıca yayımlandığı platformalara şikayət bildirmək lazımdır. Onda həmin platformalar saxta videoları bloklayır. Bundan başqa, saxta məlumatların yer aldığı bu cür videolara keçid edən zaman linklər vasitəsilə insanların yönləndirildiyi saytlara da mütləq diqqət etmək lazımdır. Çünki belə saxta məlumatların yayılmasında digər məqsəd insanların hansısa saytlara yönləndirilmələri və məlumatlarını mənimləməkdir. Əsas mübarizələrdən biri media vasitəsilə insanların maarifləndirilməkdir”.

Yeganə BAYRAMOVA

dən-ilə daha çox maraqla göstərdiklərini, bu platformanın ilk gündən özünü doğrultduğunu ifadə edib. O, bildirib ki, budəfəki düşərgədə dünyanın 61 ölkəsindən 128 azərbaycanlı gənc iştirak edir. Bir həftə ərzində onlar ölkəmizdə həyata keçirilən islahatlar, Qarabağ bölgəsində gedən bərpə və quruculuq iş-

ləri haqqında məlumat alacaq, həmçinin ziyahlar, şəhid ailələri-

nin üzvləri, döyüş iştirakçıları, idmançılar və müxtəlif sahələrdə uğur qazanan şəxslərlə görüşəcəklər. Komitə sədri qeyd edib ki, Diaspor Gənclərinin Yay Düşərgəsi layihəsi 2018-ci ildən etibarən həyata keçirilir və bu il də gənclər

tərəfindən böyük maraqla qarşılanıb: “Yay düşərgəsinin ildən-ilə artan maraqla var. Artıq ikinci ildir ki, biz yalnız azərbaycanlı gənclərlə kifayətlənmirik. Azərbaycana dost olan xalqların nümayəndələrini də seçim mərhələsindən keçirik”. F.Muradov düşərgənin bu il Xankəndidə keçirilməsini xüsusi rəmzi mənə daşıyan hadisə kimi dəyərləndirib: “Xankəndi Azərbaycanın gücünün, müstəqilliyinin və suverenliyinin simvoludur. Bu torpaqlarda keçirilən düşərgə həm də şəhidlərimizə olan borcumuzun ifadəsidir. Öldə olunan uşaqların arasındadır Prezident İlham Əliyevin siyasət iradəsi dayanır. Məqsədimiz budur ki, bu gənclər hələcəkdə Azərbaycan diaspor hərəkatının öncül liderlərinə çevrilsinlər”. O, əlavə edib ki, bu önəmli növbəti illərdə də davam etdiriləcək.

Tədbirdə dövlət başçısının Xankəndidə bayraq qaldırmasının, oradakı tarixi çıxışının yer aldığı

videoqarx nümayiş olunub, həmçinin Diaspor Gənclərinin Yay Düşərgələrinin tarixi ilə bağlı fakt və rəqəmlər səsləndirilib.

Tədbir iştirakçılarından Toğrul Əliyev İtaliyanın Genuya şəhərində yaşadığını deyib. “Beynəlxalq təhlükəsizlik və siyasi araşdırmalar üzrə tədqiqatçıyam. Doktoranturada təhsil alıram. Azərbaycanın Xankəndi şəhərində olmaq hər bir Azərbaycan gənci kimi mənim üçün də böyük qürur və fəxrətdir”, -deyən T.Əliyev əlavə edib ki, Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə qüdrətli ordumuzun azad etdiyi torpaqlarımızda quruculuq işlərinin sürətlə aparılması bizim üçün böyük fəxrətdir hissi doğurur. Onun sözlərinə görə, Diaspor Gənclərinin VI Yay Düşərgəsinin Xankəndidə şəhərində keçirilməsi çox əhəmiyyətlidir. “Konstitusiya və Suverenlik İli” ilə bağlı təşkil edilən bu tədbirdə çoxsaylı görüşlərimiz olacaq. Eyni zamanda, Azərbaycan-

nın milli-mədəni dəyərləri ilə yaxından tanış olacağıq. Dünyanın dörd bir yanından gəlmiş yüzəndən artıq azərbaycanlı gənc burada öz milli-mənəvi dəyərlərinə, kökünə, etnik kimliyinə yenidən sahib olur və bu dəyərləri mənimsəyir”, - deyərək T.Əliyev vurğulayıb.

Qeyd edək ki, Diaspor Gənclərinin VI Yay Düşərgəsi avqustun 9-dək davam edəcək. Düşərgənin proqramı da olduqca zəngindir. Layihənin davam etdiyi müddətdə iştirakçılar Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən diaspor siyasəti barədə müfəssəl məlumat alacaq, rəsmi şəxslər və diplomatlarla, müxtəlif sahələr üzrə ekspertlərlə, şəhid ailələrinin üzvləri və qəhrəman qazilərimizlə görüşəcək, Qarabağla daha yaxından tanış olacaq. Ana dili dərslərinə, ağılçəli proqramlara və intellektual oyunlara qatılacaqlar.

Nardar BAYRAMLI

Almaniya qırıcıları Belarus sərhədində...

Rusiya-Ukrayna müharibəsi başlayandan sonra NATO döfərlə Rusiyanın sərhədləri yaxınlığında hərbi təlimlər keçirib. NATO-nun öz sərhədlərinə yaxınlaşmasını qəbul etməyən rəsmi Moskva bu tipli hərbi təlimləri də qəbulolunmaz hesab edir. Bu dəfə isə alyans üzvləri Rusiyanın ən yaxın müttəfiqinin - Belarusun sərhədlərinə yaxınlaşır. Belə ki, Almaniya ilk dəfə olaraq "Eurofighter Typhoon" tipli döyüş təyyarələrini Polşaya yerləşdirib. Bu barədə Polşa Ordu Komandanlığı avqustun 4-də "X" sosial şəbəkəsində məlumat yayıb. Bildirilib ki, NATO-nun kollektiv müdafiə çərçivəsində Almaniya Hərbi Hava Qüvvələrinə məxsus 5 ədəd "Eurofighter EF-2000 Typhoon" qırıcı təyyarəsi yaxın həftələrdə Minsk Mazovetski şəhərindəki 23-cü Taktiki Hava Bazasında yerləşdiriləcək.

Təyyarələrin alyansın Şərq cinahını qoruyacaq

Təyyarələr alyansın şərq cinahında hava hücumundan müdafiə əməliyyatlarını dəstəkləyəcək. Almaniya Hərbi Hava Qüvvələri (Luftwaffe) DPA agentliyinə bildirib ki, avqustun 5-dən etibarən Varşavanın şərqindəki aerodromda yerləşdirilən qırıcılar burada bir aydan az qalacaqlar. Onlara xidmət göstərmək üçün təxminən 150 nəfərlik Bundesver hərbi qüvvəyə eزام olunacaq. Qurumun məlumatına görə, Almaniya Hərbi Hava Qüvvələri hələ apreldən etibarən Polşanın hava məkanının qorunmasına yardım edir. Daha əvvəl alman qırıcıları Rostok yaxınlığındakı aerodromdan uçuşlar həyata keçirirdi. Polşa tərəfi onların yenidən Minsk Mazovetskiyə yerləşdirilməsini xahiş edib.

Qeyd edək ki, Minsk Mazovetski yaxınlığındakı aviabaza Belarusla sərhəddən 100 km, Ukrayna ilə sərhəddən isə 160 km məsafədə yerləşir. Polşa Hərbi Hava Qüvvələri bu bölgədən Rusiyanın Ukraynanın qərb hissəsinə endirdiyi hücumlara cavab olaraq bir neçə dəfə qırıcılarla

havağa qalxıb. "Luftwaffe" sözcüsü Almaniyanın "Bild" qəzetinə açıqlamasında bildirib ki, alman qırıcılarının Polşaya göndərilməsi ilk dəfədir

ki, baş verir. Almaniya Müdafiə Nazirliyi isə nəşrə açıqlamasında qeyd edib ki, qırıcılar Polşa hava məkanının mümkün pozulması hallarına dərhal reaksiya vermək imkanına malik olacaq. "Bild"-in məlumatına görə, onlar ən azı sentyabrın 3-dək Polşada qalacaqlar.

Avropa ölkələri müdafiə tədbirlərini artırır

Məlumdur ki, müharibə başlayandan NATO ölkələri Kiyevə milyardlarla dollar həcmində hərbi yardımları göstərir. Bununla belə, alyans Ukraynaya qoşun göndərməkdən çəkinir. Çünki bu, birbaşa onun Rusiya ilə müharibəyə cəlb olunmasına gətirib çıxaracaq. Amma Moskva Kiyevə hərbi yardımların edilməsini NATO-nun faktiki olaraq münasibətinə qoşulması kimi dəyərləndirir. ABŞ-da hakimiyyət dəyişikliyindən sonra Trump administrasiyası Rusiya-Ukrayna müharibəsinin dayandırılmasına çalışsa da, heç bir nəticə əldə edə bilmir. Ona görə də, Avropa ölkələri Ukraynaya dəstək üçün yeni imkanlar axtarışındadırlar.

Avropa ölkələri Rusiyanın Ukraynaya hərbi təcavüzünü özərləri üçün də təhdid sayırlar. Bu səbəbdən, Ukraynaya dəstəklə yanaşı öz hərbi güclərini artırılmasını hədəfləyirlər. Məsələn, Almaniya Silahlı Qüvvələri ölkənin "Rheinmetall" müdafiə konserninə ümumi dəyəri təqribən 770 milyon avro olan 1000-dən çox logistika nəqliyyat vasitəsinin tədarükü üzrə sifariş verib. Bununla bağlı şirkətin bəyanatında bildirilib ki, sifariş dəyişdirilə bilən gövdəyə malik 963 maşını və 425 qorunmayan nəqliyyat vasitəsinin (UTF) əhatə edir. Sifariş edilən 1,4 minə yaxın nəqliyyat vasitəsinin tədarükü bu ilin sonuna qədər həyata keçiriləcək.

Niderland isə Ukraynaya "Patriot" sisteminin komponentləri və ra-

ketləri də daxil olmaqla, 500 milyon avro dəyərində ABŞ silahları verəcək. Bu barədə Niderlandın müdafiə naziri vəzifəsini icra edən Ruben Brekelmans "X" sosial şəbəkəsində məlumat verib: "Ukraynanın təcili olaraq əlavə hava hücumundan müdafiə sisteminə və döyüş sursatına ehtiyacı var. Niderland 500 milyon avro dəyərində ABŞ silahlarını ("Patriot" sisteminin komponentləri və raketləri də daxil olmaqla) təqdim edən ilk NATO ölkəsi oldu". R. Brekelmansın sözlərinə görə, silahların tədarükü Ukraynaya təkə ölkənin deyil, bütün Avropanın təhlükəsizliyini təmin etməyə kömək edəcək.

"Rusiya ilə NATO-nun birbaşa hərbi toqquşması real görünmür"

Mövcud vəziyyət, Almaniyanın Polşada hərbi təyyarələrini yerləşdirməsi Şərqi Avropanın müharibə təhlükəsi ilə üz-üzə qalmasının göstəricisi ola bilərmi? Mövzu ilə bağlı qəzetimizə açıqlama verən hərbi ekspert Emin Həsənlı bildirib ki, atəşkəs təkliflərinə baxmayaraq Ukraynada müharibə şiddətlənir və Rusiyanın hücumları artır. Onun sözlərinə görə, NATO-ya üzv dövlətlər Ukraynaya həm humanitar, həm də silah yardımı göstərir: "Alyansa daxil olan bir sıra ölkələr Ukraynaya hərbi dəstəyini artırır, bu ölkəyə müasir silahlar verir. Buraya hava hücumundan müdafiə sistemləri, hərbi təyyarələr də daxildir. Doğrudur, NATO açıq şəkildə müharibəyə qoşulmayıb, amma üzv dövlətlər Ukrayna ilə əməkdaşlıq çərçivəsində hərbi dəstək göstərilir. NATO təşkilat olaraq Ukraynanın ərazi bütövlüyünü dəstəklədiyini, işğalçı pislədiyini birmənalı şəkildə bəyan edib. Alyansa üzv olan bir sıra ölkələrdə hərbi qüvvələr yerləşdirilib. Almaniya Litvaya əlavə qüvvələr göndərib, Böyük Britaniya isə Estoniyadakı hərbi mövcudluğunu iki dəfə artırıb. İspaniya, Hollandiya, Danimarka da hərbi varlığını gücləndirmək üçün addımlar atır. Yəni, gərginlik fonunda Şimali Atlantika Alyansı Şərqi Avropada mövcudluğunu gücləndirir".

Bununla belə, ekspert hesab edir ki, Almaniyanın Belarusla sərhədlərin yaxınlığına qırıcılar yerləşdirməsi müharibənin gedişinə təsir göstərməyəcək. Bu addım, sadəcə, NATO-nun əməliyyat müdafiə xarakterli addımıdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, Almaniyanın qırıcıları Polşa ərazisində təxminən bir ay qalacaq. "Əgər potensial hücum təhlükəsi yaranarsa, əlbəttə, hansısa addımlar atıla bilər. Amma hazırda nə NATO, nə də Rusiya birbaşa hərbi toqquşmaya getmək niyyətində deyil",-deyə ekspert vurğulayıb.

N.BAYRAMLI

Tehran-İslamabad münasibətlərində yeni mərhələ...

İran-Pakistan münasibətlərində yeni səhifə açılır. Hər iki ölkə bir çox sahələrdə ikitərəfli əməkdaşlığı daha da dərinləşdirmək niyyətindədir. Belə ki, İran İslam Respublikasının prezidenti Məsud Pezeşkian avqustun 2-3 - də Pakistana rəsmi səfər edib. İranın "Tasnim News" agentliyinin məlumatına görə, rəsmi səfər çərçivəsində Pezeşkian və həmkarı - Pakistan baş naziri Şahbaz Şərifin rəhbərliyi ilə iki ölkənin yüksək səviyyəli rəsmilərinin birgə görüşü keçirilib və sonda isə M. Pezeşkian və Ş.Şərifin iştirakı ilə Tehran və İslamabad arasında əməkdaşlığın inkişafına və şəxələnməsinə dair 12 müqavilə imzalanıb - sazişlər əsasən turizm, kənd təsərrüfatı, məhkəmə-hüquqi əməkdaşlıq, sənaye, elm və texnologiya, nəqliyyat və tranzit, mədəni irs, ticarət-iqtisadi əməkdaşlıq sahələrini əhatə edir. İmzalanan sənədlər, həmçinin bilik mübadiləsinin təşviqi, ticarət potensialının inkişafı, millətlərarası əməkdaşlığın gücləndirilməsi və iki ölkə arasında regional əlaqələrin inkişafı üçün zəmin yaradacaq. Bundan başqa, İran və Pakistan arasında ticarət dövriyyəsinin 3 milyard dollardan 10 milyard dollara yüksəldilməsi, o cümlədən iki ölkənin regional təhlükəsizliyinin təminatı istiqamətində birgə addımların atılması barədə razılıq əldə olunub.

İqtisadi və hərbi-təhlükəsizlik sahəsində qarşılıqlı əməkdaşlıq

Məsələ ilə bağlı Yaxın Şərq üzrə ekspert Vüqar Zifəroğlu "Yeni Azərbaycan" qəzetində şərhində qeyd edib ki, İran prezidenti Məsud Pezeşkiannın Pakistana rəsmi səfəri regionda iki böyük dövlət arasında münasibətlərin yeni mərhələsinə işarə edir.

"Hazırda hər iki ölkə iqtisadi, ticarət sahədə əməkdaşlığı genişləndirməkdə maraqlıdırlar. Elə İran prezidentinin səfər proqramından da bu aydın hiss olunurdu. Pezeşkiannın səfəri çərçivəsində İran ilə Pakistan arasında 12 əməkdaşlıq sənədi imzalanıb, bunlar arasında ticarət, nəqliyyat, turizm, kənd təsərrüfatı, mədəniyyət, hüquq və elm sahələri var. Hazırkı ticarət həcmi təqribən 3 milyard ABŞ dolları həcmindədir və onlar tərəfindən bu rəqəmin 10 milyard çatdırılması nəzərdə tutulub. Vurğulamaq istərdim ki, İran Pakistanı Çin-Pakistan İqtisadi Kəməri və İran vasitəsilə Avropaya birləşən nəqliyyat dəhlizində strateji həlqə kimi görür ki, bu da hər iki ölkə arasında iqtisadi münasibətlər baxımın-

Gərginliklər aradan qaldırılacaq mı?

dan olduqca ciddi məqəmdir," - deyərək V. Zifəroğlu vurğulayıb ki, hər iki ölkə arasında təhlükəsizlik və hərbi sahələrdə əməkdaşlığa xüsusi diqqət yetirilir: "Hər iki ölkə İranın Sistan-Bəlucistan və Pakistanın Balocistan bölgələrindəki silahlı qruplara qarşı birgə tədbirlər planla-

isə Şahbaz Şəriflə görüşündə Pakistan-Hindistan münasibətlərdə vasitəçilik etməkdə maraqlı olduğunu bəyan edib".

Münasibətlər inkişaf edəcək, amma....

"Lakin bu iki ölkə arasında münasibətlər bir o qədər sadə deyil.

Yar. Eyni zamanda, İranın və Pakistanın hərbi rəsmiləri arasında birgə hərbi avadanlıq istehsalı və kəşfiyyat əməkdaşlığının dərinləşdirilməsi ətrafında da müzakirələr aparılır. Pezeşkian "İran-Pakistan yaxın strateji tərəfdaşlardır",- ifadəsini işlədib, bu da təhlükəsizlik sahəsindəki potensialın artacağına işarədir".

Tehran regional balans axtarışındadır

V. Zifəroğlu hesab edir ki, hazırkı şəraitdə Asiyanın nüvə ölkəsi - Pakistanla münasibətlərin genişləndirilməsi İran üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir: "Rəsmi Tehran son baş vermiş proseslər - proksi-qüvvələrin faktiki olaraq zəiflədilməsi istiqamətində İsrailin əməliyyatları, Suriyada Əsəd rejimin süqutu, 12 günlük İran-İsrail müharibəsi fonunda regional diplomatik balans axtarışındadır. İran son vaxtlar Qərblə sərt ritorikadan çəkinərək, faktiki olaraq Pakistanla münasibətləri normalaşdırmaqla mədəni və regional balans qurmağa çalışır. Təbii ki, Pakistan da İranın nüvə proqramına dəstək və İsrailə qarşı vahid dayanışma ifadələri səslənib. Pezeşkian

Keçmişdəki qarşılıqlı hava zərbələrinin (2024-cü ilin yanvar ayında İranın Pakistan ərazisinə hücumu və Pakistanın cavab tədbirləri) nəticələri hələ də qalmaqdadır - bu da iki tərəf arasında bir-birinə inam problemləri yaradır. 2024 və 2025-də Pakistan və İran vətəndaşlarının sərhəddə silahlı hücumu mürəz qalması, diplomatların mübadiləsi kimi diplomatik gərginliklər davam edir. ABŞ-ın iqtisadi və təhlükəsizlik nəzarəti isə İran-Pakistan layihələrinə, xüsusilə qaz kəmərinə təsir göstərə bilər," - deyərək V. Zifəroğlu qeyd edib. Ekspert əlavə edib ki, Pezeşkiannın Pakistana səfərinin ikitərəfli diplomatik-siyasi, iqtisadi-ticarət və hərbi-təhlükəsizlik sahələrində əməkdaşlıq üçün yeni fərsətlər yaradacağı ehtimal olunur. "Pakistan və İran ticarət, enerji, təhlükəsizlik və diplomatik istiqamətlərdə strateji tərəfdaşlığa doğru ciddi addımlar atır. Lakin etibar yaratmaq üçün əvvəlki gərginlikləri aradan qaldırmaq, sərhəd təhlükəsizliyi, separatizm və iqtisadi sanksiyalara qarşı davamlı mexanizmlər qurmaq vacibdir".

Yunis ABDULLAYEV

İran yeni pul islahatına gedir

Milli valyutadakı sıfırlar silinəcək

10.000 rial 1 riala bərabər olacaq

Pul islahatı komissiyasının təklif etdiyi layihədə İran valyutasının yeni dəyər vahidinin 4 sıfır pozulmaqla nominasiyası nəzərdə tutulur. Yəni hazırkı 10.000 rial pul nişanının dəyəri 1 riala bərabər olacaq. Eyni zamanda, xırda pul nişanı olan kranın da yeni dəyər vahidliyi müəyyən oluncək. Belə ki, yeni nominə edilmiş 1 rial 100 krana bərabər olacaq. Hər iki pul nişanı üzrə nominaların yenidən təsdiq edilməsi İranda pul dövriyyəsində olan pul kütləsinin azalmasına, inflyasiyanın hədəf çərçivəsində saxlan-

masına, milli valyutanın tədaviü ələti kimi xarici valyutalar qarşısında dəyərinin möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

Qeyd edək ki, İranda pul valyuta sektorunda son illərdə ciddi narahatlıqlar müşahidə edilməkdədir və dövriyyədə olan pul kütləsi davamlı olaraq artır. Rialın öz alıcılıq qabiliyyətini itirməsi, dollar və digər xarici valyutalar qarşısında dəyərdən düşməsi hökuməti narahat etməkdədir. Pul islahatı ilə bağlı təşəbbüslər də hələ 6 il əvvəl, 2019-cu ildə Nazirlər Kabineti tərəfin-

dən irəli sürülüb, ancaq bu təklif müsbət rəy əlsa da, pul komissiyası torəddi edərək denominasiyanı təxirə salmışdı. Bunun əsas səbəbi kimi ölkənin maliyyə-bank sisteminin islahatlara hazır olması, global təsirlər və tədiyyə riskləri ilə bağlı olub.

Bir müddət əvvəl Mərkəzi Bank pul tədaviülündə elektron alətlərin tətbiqinə start verilməsinə rəqəmsal rialın tədaviüə çıxarılmasını irəli sürüb. Bu plan ilə yeni monetar siyasətin başlanması nəzərdə tutulur. Azad ticarət zonası olan Kiş adasında pilot mərhələdə istifadəyə verilmiş planlaşdırılan rəqəmsal pul müştərilər üçün alış-veriş etməyə, pul köçürmələri aparmağa imkan verəcək. Bunun üçün istifadəçilər rəqəmsal rialın müvafiq cihazlarda ştrix-kodu skan etməklə, əməliyyatların həyata keçirilməsini nəzərdə tutur.

Son 46 ildə...

Yeri gəlmişkən, İranda pul islahatları sonuncu dəfə 1979-cu il inqilabından sonra həyata keçirilib. Yeni nominalaşmadan sonra bir dollar 70 riala bərabər dəyişdirilib.

Qeyd edək ki, İran hakimiyyəti bir neçə il əvvəl "Bitcoin" rəqəmsal valyutasını da ölkə ərazisində ödəniş vasitəsi kimi qəbul edərkən istəyirdi, ancaq bu kriptovalyuta ilə bağlı global bazarlarda artan təhdidlər və kibercinayətlər Mərkəzi Bankı fikrindən daşındırdı. Ancaq bununla yanaşı, hökumət müxtəlif vaxtlarda tətbiq olunan sanksiyaların fonunda yeni texnologiyaların tətbiqi yolu ilə dollardan və avrodan, global iqtisadi sistemdən

di. Ancaq sonrakı illərdə milli valyutanın dəyəri getdikcə dəyərdən düşməklə rialın dollar qarşısında məzənnəsi 3 rəqəmli, son 15 ildə isə 4 rəqəmli nominalar üzrə konvertasiya olunurdu. Xüsusilə də ABŞ-nin tətbiq etdiyi sanksiyalar ölkənin maliyyə sistemində təzyiqlər artırmaqla iqtisadi vəziyyəti çətinləşdirib. Milli valyuta son 4-5 ildə daha da ucuzlaşıb, pulun alıcılıq qabiliyyətini itirməsi sosial sahədə ciddi məyusluq və işsizliyi artırır, orta təbəqə gündəlik tələbat mallarını almaqda çətinlik çəkir. İranın pul vahidi dünyanın ən zəif valyutalarından birinə çevrilib. Hazırda bir dollar 12-13 min riala dəyişdirilir. Ölkədə inflyasiya 40 faizi ötib. İranın Avropa ilə ticarət əlaqələri zəifləyib, əsas ticarət partn-

yorları olan Çində iqtisadi durum yaxşı olsa da, Rusiya ilə sövdələşmələrdəki kəsirlər tədiyyə balansının mənfi saldosunu artırır.

Göründüyü kimi İranda xroniki inflyasiya, valyutanın alıcılıq qabiliyyətinin azalması, həmçinin gündəlik əməliyyatların həcmının artması və xarici valyutalara nisbətə milli valyutanın imicinin pisləşməsi ilə bağlı problemlər pul islahatlarının aparılmasını qəbulmaz edir. Hökumət indiki şəraitdə pul islahatlarına getməyi məqsəduyğun hesab edir və denominasiyanın vaxtının çatdığını bildirir. İslahat çərçivəsində İranda denominasiya pul vahidinin möhkəmləndirilməsi və müəyyən nizamə salınması məqsədi güdür.

Hökumət alternativ yollar axtarır...

asılılığını azaltmaq üçün alternativ yollar axtarır, global satışlar da blokçeynlərin istifadəsinə imkanlarını nəzərdən keçirir. Görünür odur ki, Prezident Pezeşkian iradəli və tərəfdaşları ilə faydalı münasibətlər qurmaqda qərarlıdır, bu isə İranda denominasiyadan sonra ölkədə iqtisadi-maliyyə islahatlarının sürətlə həyata keçirilməsi fonunda monetar gözləntiləri məhsulətə doğru

dəyişib, inkişafda yeni mərhələ açə bilər. Denominasiya iqtisadiyyatda pulun real dəyərini dəyişir və bununla birlikdə qiymətlərin hesablanmasında, əmək haqlarında, təqaüdlərdə və s. ödənişlərdə dəyişikliklər baş verir. Bu baxımdan İranda əhalinin sosial vəziyyətinin xeyli yaxşılaşması da gözlənilir.

ELBRUS

Denominasiya hansı məqsədi güdür?

Pul komissiyası hesab edir ki, tədricən milli valyutanın ödəniş qabiliyyətinin artırılması, milli valyutanın əcnəbi valyutalara münasibətə dəyərinin möhkəmləndirilməsi və s. nikbin gözləntilərə nail olmaq mümkündür. Bütün bu hədəflərə nail olunmasında isə İranın bölgədə yeni iqtisadi-ticarət-kommunikasiya alyanslarına qoşulması, xarici tərəfdaşları ilə daha sıx inteqrasiya proseslərində fəal iştirakı zəruridir. Eyni zamanda, ölkədə dayanıqlı maliyyə sistemini möhkəmləndir-

mək üçün İranın ABŞ və Avropa İttifaqı ölkələri ilə normal münasibətləri bərpa etməsinə ehtiyac var. Nüvə danışıqlarının bərpa olunması bu istiqamətdə həlləedici amillərdən biri ola bilər. Denominasiyanı pul dövriyyəsinə nizam salmaq və daha rahat şəkildə etmək üçün də həyata keçirmək mümkündür. Pul islahatı uzun bir müddət ərzində davam edir və bir neçə il tələb edə bilər. Bu müddətdə isə Tehranın bütün istiqamətlərdə pozitiv qərarlar vermək və yaxşı nəticələr əldə etmək firsətləri var. Onu da qeyd edək ki, İran hökuməti artıq beynəlxalq maliyyə sistemində baş verən rəqəmsal dəyişikliklərə də müsbət reaksiya ve-

Avrozonada inflyasiya sabit qalsa da...

Avrozonada iyul ayında inflyasiya səviyyəsi 2 faiz təşkil edib. Bu, əvvəlki aylarla nisbətə sabit inflyasiya dəhlizi deməkdir. Ümumiyyətlə, 2025-ci ilin ikinci rübündə Avrozonada sabit inflyasiya tsiklləri davam etməkdədir. Avropa İttifaqının Statistika İdarəsinin açıqladığı məlumatlara görə, adıçəkilən coğrafiyada istehlak qiymətləri indeksi son bir ayda bəzi bölmələrdə

İqtisadi artım templəri yüksəlməyib

aşağı düşüb. İnflyasiyanın strukturunda ərzaq məhsulları, alkoqollu içkilər və bütün məhsullarının qiymət artımı illik ifadədə 3,1 faizdən 3,3 faizə qədər yüksəlsə də,

digər sahələrdə ucuzlaşmaların baş verməsi ümumi qiymət indeksinin enməsinə səbəb olub. Belə ki, əsas bölmələrdən biri olan xidmət sektorunda qiymət artımı 3,3 faizdən 3,1 faizə qədər zəifləyib.

Enerji daşıyıcılarının qiyməti də 2,6 faizdən 2,5 faizə qədər azalıb. İnflyasiya göstəricisi Avropa Mərkəzi Bankının 2 faizlik hədəf proqnozuna da uyğun olub.

ABŞ-in sərt idxal tətbiqləri aktivliyi azaldıb

Bütün bunlara baxmayaraq, Avropada iqtisadi artım yüksəlməyib, əvvəlki aylarda olduğu kimi iyulda da zəif inkişaf templəri qeydə alınıb. Avropa Mərkəzi Bankının gözləntilərinə əsasən, Avrozonada iqtisadiyyatında mövcud olan risklər yenə də qalır. Tikiinti və istehsal kimi sektorlarda artım templərində ümumi yavaşlama daha çox nəzərə çarpır. Xüsusilə də, ABŞ-la ticarət gerginliyinin yaranması və Tramp Administrasiyasının idxal embarqosundan

sonra iqtisadi artım gözləntiləri aşağı düşüb. Avropa İttifaqı Komissiyası Avrozonada bu il iqtisadi artım proqnozunu 1,3 faizdən 0,9 faizə, gözlənti isə 1,6 faizdən 1,4 faizə endirib. “Avropanın İqtisadi Proqnozları - 2025-ci il” hesabatına əsasən, artım proqnozları global ticarətin zəifləməsi və ticarət siyasəti ətrafında yüksək qeyri-müəyyənliklər fonunda müəyyən edilib. ABŞ-in ticarət siyasətindəki proteksionist dəyişikliyə hazır olmadığı qeyd edilən

hesabatda, 2 aprelə açıqlanan tarif artımlarının global iqtisadiyyatda mənfi dalğalanmalara səbəb olduğuna diqqət çekilib.

Hesabatda Avstriya iqtisadiyyatının 0,3 faiz kiçiləcəyi, Almaniya iqtisadiyyatının artmayacağı, Fransanın 0,6 faiz, İtaliyanın 0,7 faiz, İspaniyanın isə 2,6 faiz artacağı proqnozlaşdırılır. Gözlənti Almaniyanın 1,1 faiz, Fransanın 1,3 faiz, İtaliyanın 0,9 faiz, İspaniyanın isə 2 faiz artacağı proqnozlaşdırılır.

Fələyin administrasiyası

Frans Kafkanın “Qəsr” romanı haqqında

əvvəli ötən sayımızda

Şerti ad versək, “Qanunun qapısı qarşısında” (“Fələyin darvazası ağzında” da demək olar) adlandırılacaq biləcəyimiz pritçanı “Məhkəmə” romanından “Qəsr”ə keçid də saya bilirik. Pritçanın qəhrəmanından fərqli olaraq romanın qəhrəmanı Fələyin administrasiyasına, ya da heç olmasa kanselyariyasına yol tapmağa aktiv şəkildə çalışır, bundan ötrü ciddi cəhdlər göstərir. Bu adam Qəsrə qəbul olunmaq üçün, yuxarılarda saya salınmaq üçün hər yola, hər üsula əl atmağa hazırdır. Qəsrə qarşı üsyana qalxmaq, asi düşmək, qaydaları dəyişmək K.-nin xəyalından da keçmir, o, sadəcə, qoyulmuş qaydaları mənimsəyib göydə Qəsrin, yerdə Kəndin bir parçasına çevrilmək, burada yaşamağın mənasını, məntiqini tutmaq istəyir. Məna, məntiq isə yoxdur.

Zavallı K. axı kəndə öz xoşuyla gəlməyib, onu bura, bu dünyaya təyinatla göndərirlər, onu yerölçən vəzifəsinə təyin ediblər. Di gəl, nə Kənddə, nə Qəsrə belə bir vəzifəyə ehtiyac yoxdur, buna baxmayaraq ona iki köməkçi də ayrılıb. Yerölçən K. gəlidi yerdə artıq adama çevrilib, qalmağa, yatmağa yer tapmağı belə müşkülə dönüb. Üstəlik, qışın oğlan çağıdır, kənddə qar qurşağa çıxır, yer üzünü sonsuz kainat kimi soyuqdur.

Bəri başdan deyim ki, roman başdan-ayağa, hər sözü-nə, vergülünə qədər rəmzi-metəforik mahiyyət daşıyır. Bu səbəbdən ona səhih, dəqiq rəşional yozum vermək çətindir. Əsərin süjeti, təhkiyəsi də on doqquzuncu əsrdə formalaşmış nəsr ənənəsindən tamamilə seçilir. Ancaq Kafka ədəbiyyat meydanına parəşütlə enməyib, məhkəmə bir təməl üstündə yenilik yaraadıb. Diqqətlə gözdən keçirək, onun əsərlərində Hofman, Qrimm qardaşları, Balzak, Flober, Dikens, Qoqol, Dostoyevski, Çexov kimi səlfələrinin həm barmaq izlərini, həm də onların yaratdığı personajların reinkarnasiyasını sezmə bilirik.

Kafka əsərlərinin forması, təhkiyəsi, dediyimiz kimi, özündən əvvəlkilərdən köklü şəkildə fərqlənir, burada pozitivist-realist bünövrə üzərində formalaşmış düzxətli, deterministik təhkiyədən söhbət gedə bilməz, baş verənlər eynən yuxuda olduğu-tək anaxronik, xaos, qatma-qarışıqdır, sağlam məntiqə, normal ağıla sığan deyil. Bu səbəbdən onun adı Prustla, Coysla yanaşı, modernizm bayraqlarının ön sırasında yer tutur.

Kafka təkcə ədəbiyyatdan, adını çəkdiyim-çəkmədiyim yazıçılardan təsirlənməmişdi; onun ilham qaynaqlarından biri də Fələyfəydi, xüsusən də yeni Avropa fəlsəfəsi. Artur Şopenhauer bu pleyadanın başında dururdu. Yeri gəlmişkən, ötən yazıda ekzistensializmin banisi Sören Kierkeqorla Kafka arasında bənzərliklərə dair misallar gətirsəm də, yazıçının bu mütəfəkkirin əsərlərini oxuyub-oxumadığını bilmədiyimi demişdim; aradan keçən iki ildə Kafkanın Dənimarka filosofunun yaradıcılığına, fikirlərinə yaxşı bələd

olduğunu, onun traktatlarını sevmə-sevə oxuduğunu öyrəndim, gündəliklərinə bu barədə yazdığı bəzi qeydləri gözdən keçirdim, üstəlik, sevin-dim ki, zənnim məni aldatmayıb.

Bundan başqa, Kafka yaradıcılığıyla Ziqmund Freydin kəşf elədiyi Edip kompleksi (ata kompleksi də demək olar) arasında paralellər də aparıb, yazıçının bu mütəfəkkirin nəzəriyyəsiylə tanış olub-olmadığını bilmədiyimi də söyləmişdim. Bu aralar öyrəndim ki, Kafka Freydin təliminə nəinki bələd olub, üstəlik, onun Erosu kainatın mərkəzinə çəkməsinə, varlığın taxtına çıxarmasına, elmi dillə desək, panseksualizm nəzəriyyəsinə tənqidi yanaşıb. Burası mənə qətiyyətlə təəccüblü gəlmədi, çünki Freyd epikürçü idi, ehtirasların əliylə qorxuları sıxışdırıb candan çıxarmaq, psixikanı senzuranın çəkirdiyi əzablardan, travmalardan sağaltmaq onun başlıca vəzifəsiydi. Kafka isə ruhunun konstitusiyasına görə stoik idi, üstəlik, yəhudi-xristian mədəniyyəti zəminində boy atmışdı, günah, vicdan əzabı, xəcalət kimi duyğular ondan ötrü zədədən çox quduz ehtirasları, vəhşi istəkləri tormozlayan başlıca mexanizmlər, ontoloji dərman vasitələri idi (Maraqlıdır ki, hər iki mütəfəkkirin Avstriya-Macaristan imperiyasında yaşayan yəhudilərə xas psixoloji komplekslərin sözcüsü olduğunu iddia edənlər də vardı, bu gün də var).

Kafkanın əsərlərində qadınla kişi arasında cinsi münasibəti xoşbəxtliyin, azadlığın, məhəbbətin ifadəsi kimi təənnüm edən, onu həyatın cəhəri səviyyəsinə qaldıran müləhizələrə, səhnələrə rast gəlinməz; əksinə, ondan ötrü bu münasibət iyrənc ehoist heyvani akt, cana can calayıb əlavə bədənə yüklənmə, puç, mənasız illüziya, faydasız, səmərəsiz axtarış demək idi. Bu, klassik idealist məhəbbət formulundan köklü şəkildə fərqlənən bir düsturdur, burada eşq, fədakarlıq, özünü özgedə tapma, başqasında zühura gəlmə kimi möcüzəli metamorfozlar yoxdur; tam tərsinə, sevimli səhnəsi döyüş səhnəsinə təsvir olunur, tərəflər bir-birini talamağa, bir-birindən nəf götürməyə, rəqibini başının üstündə dikəldiyi çadır kimi, büründüyü yorğan kimi təkliyinin hücrəsinə çevirib “onun qoynunda ondan gizlənməyə” (Salam Sarvan) çalışır, küllükdə eşələnən it sayığı hər biri yem axtarır, xudbin cismani həzzin zirvəsinə can atır:

“Frida K.-nin boynuna sarılıb yenə nəse söyləmək istədi, amma gerisin geri bilmədi, kürsü düz çəpərinin yanında olduğundan səndələyib ora yıxıldılar. Beləcə uzanıb qaldılar, ancaq o gəcəki kimi bir-birlərinə sarmışdılar. Qız da nəse axtarırdı, K. da. Açıqlı-acıqlı, üz-gözlərini əyişdirə-əyişdirə, başlarıyla bir-birinin sinəsində eşələnə-eşələnə axtarıdılar, amma bu dəfə qucaqlaşmadılar da, səyriyən gövdələri də onları məst edə bilmədi, əksinə, axtarış duyğularını itilədi; it açıqlı-acıqlı yeri eşələdiyətək onlar da bir-birinin bədənini eşələdilər, əli hər yerdən üzülmüş

mağmınlar kimi. Son xoşbəxtliyə yetmək üçün hərdən dilləri bir-birinin sifətində gözdü. Yalnız yorğunluq onları bir-birindən doyurub sakitləşdirə bildi”. (“Qəsr”, tərcümə Çərkeş Qurbanlınınıdır)

Bu cümlələri yazan müəllifin evlənməkdən çəkinməsi, neçə kərə nişanını pozması, təkliyini heç kimlə bölüşmək istəməməsi görək kimsədə təəccüb doğurmasın...

Romanın otuz-otuz beş yaşlı qəhrəmanı K. təyinatla göndərilirdi Kəndə bir qış axşamı çatır. Aralıdan gördüyü Qəsrin üstündə qara-qara qarğalar ləş iyi alıbmış kimi dövrə vururlar (buna bənzər mənzərə Markesin “Patriarxin payızı” romanının başlanğıcında da var). Ancaq burada ölən yoxdur, hər halda bu haqda bir şey deyilmir (kimsə həmin səhnəni Tanrının ölümü haqqında Nitsşə tezisində illüstrasiya kimi şərh etməyə çalışmışdı). Qarğaların paradını biz yalnız yozla bilirik, məsələn, belə: fələyin qəsrinə gecə-gündüz məxluqatın öt məşinindən keçirildiyi qəssabxana, ömürlərin baltalandığı ölüm fabrikdir.

Ösləndə, bu Qəsr adlandırdıqları heç qəsrə də oxşamır: “Bu, nə qədim cəngavərlik qəsrinə, nə də yeni, cəhəlləli tikiliydi; çoxusu bir-birinin qoynuna qısılmış evlərdən, az qismi isə ikimərtəbə binalardan ibarət ətrafa yayılmış bir qalayıd. Qəsrliyini bilən olmasaydı, elə düşündü ki, balaca bir şəhər-cikdir. K.-nin gözü-nə təkə bir qüllə sataşdı, yaşayış binasınınkıydı, ya kilsənin-kiydimi, bilmək olmurdu. Başında da qarğalar dolayırdı”.

K.-nin ilk döndüyü yer kənd meyxanası olur. Yad adamın gəlişindən məmnun qalmayan meyxana sahibinin narazı tövrünə baxmayaraq o burada, kəndlilər arasında gecələyir. Gecə yarısı qalabaş köməkçisinin oğlu Şvartser onu yuxudan oyadıb nəzakətlə nəzərinə çatdırır ki, həm Qəsrin, həm də Kəndin ağası qrafın icazəsi olmadan burada qalmağa, gecələməyə heç kimə rüxsət verilmir. K. əvvəlcə bu ultimatumla məhəl qoymur, sonra qarlı-şaxtalı gecədə çölə atılacağından qorxub səsinə başına atır, deyir ki, buralara məhz qrafın çağırışıyla, yerölçən vəzifəsində çalışmaq üçün gəlib. Çox keçməz, onun cihazlarını daşıyan köməkçiləri də gəlib çıxarlar.

Şvartser Qəsrin dəftərxanasına zəng vurub K.-nin dediklərini təsdiqləyən cavab alır. K. düşüncə ki, Qəsrə onun yerölçənliyini bu cür arxayın, inamqlı qarşılamayla onu daimi qorxu altında saxlaya biləcəklərini güman edəyirlərsə, əlbəttə, yanırlar. Bu, ondan irəli gəlir ki, K.-ni yaxşı tanıyırlar, o öz azadlığından geninə-boluna yararlanıb mübarizə aparacaq.

davamı növbəti sayımızda

F. Uğurlu

Rusiya-Ukrayna müharibəsi iqtisadi riskləri artırır

Avrozonada iqtisadi qayğılardan biri maliyyə-fiskal yığımlarda azalmaların baş verməsidir. Avropa İttifaqı Şurasının məlumatına görə, ittifaqa daxil olan əksər ölkədə büdcə kəsiri mövcuddur. Büdcə kəsiri ağırlaşmış ölkələr arasında Belçika, Fransa, İtaliya, Macarıstan, Malta, Polşa və Slovakiya yer alır. Həmin ölkələrdə büdcə kəsiri ÜDM-in 4 faizini ötürür ki, bu da Aİ-nin büdcə-fiskal qaydalarına ziddir. Belə ki, təşkilatın vahid büdcə siyasətinə əsasən, üzv ölkələrdə maksimal büdcə kəsiri həddi ÜDM-

in 3 faizini öte bilməz. Belçika 4,4 faiz, Polşa 5,1 faiz, Fransa 5,5 faiz büdcə kəsiri olmaqla fiskal çətinliklərlə üzləşib.

Avropa İttifaqının iqtisadiyyatında baş verənlər onu göstərir ki, bu bölgə hələ də tam iqtisadi aktivlik fazasına daxil ola bilməyib və global müəkkəb proseslər fonunda iqtisadi göstəricilərin pisləşməsi gözləniləndir. Gözlənilən texniki tənəzzülün qaynaqlarına ziddir. Belə ki, təşkilatın vahid büdcə siyasətinə əsasən, üzv ölkələrdə maksimal büdcə kəsiri həddi ÜDM-

digər faktorlar avrozonada iqtisadiyyatı üçün riskin siyasi mənbəyini təşkil edir. Xüsusilə də, Rusiya-Ukrayna müharibəsi ilə bağlı global iqtisadi zəncirin pozulması, nəqliyyat-enerji-logistika təchizatlarındakı qırılmalar iqtisadi dayanıqlılığını ləngidir. Bundan başqa, Aİ zonasında alıcılıq qabiliyyətinin zəifləməsi və yüksək faiz dərəcələri fonunda kreditlərin azalması, eləcə də investisiya təşviqinin zəifləməsi səbəbindən Avrozonada iqtisadi artım gözləntiləri də azalır.

Avrozonadakı vəziyyətin Azərbaycana təsirləri

Onu da qeyd edək ki, Azərbaycan iqtisadi-ticarət tərəfdaşları sırasında əsas regionlardan biri olan Avropa İttifaqı dövlətlərində inflyasiyanın sabit qalması inflyasiya üçün də mühüm əhəmiyyət daşıyır. Çünki, Azərbaycanda ümumi inflyasiya portfelində xarici amillərin təsiri, idxal inflyasiyası da əsaslı yer tutur. Dünya ölkələrində, o cümlədən Aİ zonasında qiymət indeksinin artması ölkəmizə id-

xal olunan malları bahalaşdırmaqla, inflyasiyanı da yüksəldir. Dünya əmtəə, xüsusilə də ərzaq qiymətlərinin davamlı azalması və ya sabit qalması, beynəlxalq daşıma xərclərinin sabit səviyyədə qalması, ticarət tərəfdaşlarımız olan ölkələrdə həyata keçirilən sərt pul siyasəti və nominal effektiv məzənnənin bahalaşması inflyasiya idxalına azaldıcı təsir göstərir. Bunun nəticəsidir ki, 2025-ci ilin

birinci yarısında global iqtisadi aktivliyin zəifləməsi, eləcə də global əmtəə, enerji və ərzaq qiymətlərində azalmanın davam etməsi və ya dayanıqlı qiymət sabitliyi ölkəmizə inflyasiya idxalını məhdudlaşdırıb. Məhz bu amillər Azərbaycanı xarici inflyasiya təzyiqlərindən neytrallaşdırır və nəticədə Azərbaycanda inflyasiya gözlənilən həddə qalır.

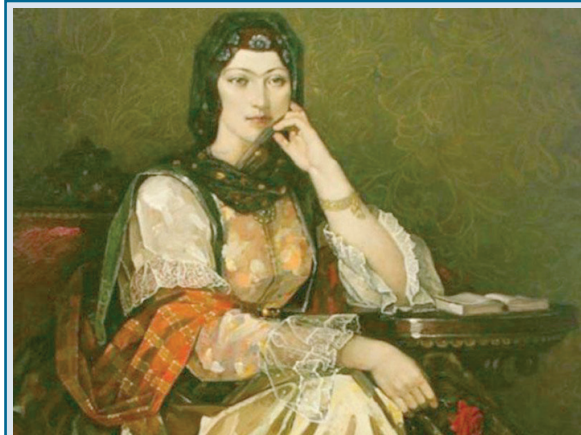
ELBRUS

“Yeni Azərbaycan” qəzetinə abunə olmaq istəyənlər
aşağıdakı yayım şirkətləri ilə əlaqə saxlaya bilərlər:

“Azərpoçt” MMC PDM- 0125984955,
0552004544
“Azərmətbuatyayımı” ASC - 0124411991,
0124404694
“Səma” MMC - 0125940252, 0503336969
“PressInform” MMC - 0703400100,
0504560835

“Qaya” MMC - 0125667780, 0502352343
“Bakmətbuat” MMC - 0124314313
“Ziya LTD” MMC - 0124977696,
0503067744

6 aylıq abunə - 79,20 AZN
12 aylıq abunə - 158,40 AZN

Qərənfil

Səni kimdir sevən bica, qərənfil?
Sənə mən aşiqi-şeyda, qərənfil!

Səni gülşən ərə aşuftə gördüm,
Yəqin bildim tutub sevda, qərənfil!

Belə pəjmürdə hal ilə durubsan,
Düşər güllər ərə qovğa, qərənfil!

Drığa kim, vəfasızdır bu gülşən,
Gedər bu teləti-ziba, qərənfil!

Üzündən pərdeyi-nazın kənar et!
Unutma aşiqi, haşa qərənfil!

Oldum

Mir Möhsün Nəvvaba yazdığı qoşma-məktub

Əya Nəvvab, valayi-süxəndan,
Yetişdi nəmənz dilşad oldum.
Qəmi dərdim firavan idi, amma
Behəmdüllağ genun azad oldu.

Sərasər şeiriniz öz ruyi-hikmət,
Qamu məzmunları mehrü məhəbbət,
Möhübbə rəhməti ədvənə zillət,
Bu şirin ləhcəyə mötəd oldum.

Sizə lütfi-xuda olsun mürəqib,
Əta qılsun dəxi əla məratib.
Yətə bədxahə gör, əşhabı-saqib,
Xərab olsun da gör, abad oldum.

Qəmi-əyyamidən çox natəvanəm,
Əliləm, naxoşam, əfsordə canəm,
Bu tətildən özüm də bədgümanəm.
Məgər kuhi-qəmə Fərhad oldum.

Unutma sən duadan Natəvani,
Əlilü naxoşu əfsordə canı,
Cənabında səva yoxdur gümanı,
Əgər yaddan çıxam bərbad oldum

Varımdı sinədə dərdü
qəmi-nəhan, ölürəm

Varımdı sinədə dərdü qəmi-nəhan, ölürəm,
Fəda olum sənə, gəl eylə imtəhan, ölürəm.

Fəraqdan gecələr yatmaram səbahə kimi,
Xəyali-zülfünə bağlı gedibdir can, ölürəm.

Bahari-hüsün ərə gör necə xəzanəm mən,
Bahar lələsi tək bağrım oldu qan, ölürəm.

Vərəq-vərəq dilü can hicrin içrə odlaşdı,
Misali-kəncəfə sədparə oldu can, ölürəm.

O xaki-payini mən aşiyənə etmiş idim,
Vətəndən ayrı düşüb indi laməkan, ölürəm.

Dedin ki, çək əlini damənimdən, əl çəkdim,
Tərəhhüm eyləmədin axır, ey cavan, ölürəm.

Çəkirdim həsrətini, görmədim, xudahafiz!
Olubdur indi işim naləvü fəğan, ölürəm.

Fəda o qamətinə kim, qəza nə xoş çəkmiş,
Qədr büküb belimi, eyləyib kəman, ölürəm.

Fəraqdan tükənib tabu taqətim, billah,
Vüsələ yetməz əlim, zarü Natəvan ölürəm.

Zəmanə saldı əcəb
məhnəti mələlə məni

Zəmanə saldı əcəb məhnəti mələlə məni,
O mahrudən iraq verdi qəm zəvalə məni.

Tükəndi tabu təvan, ey xudayi-ləməyəli!
Ya tez bu canımı al, ya yetir vüsələ məni!

Sənə nə qədri dedim, rəhm qıl mənə, getmə!
Gəl indi gör ki, fəraqın salıb nə halə məni!

Nə vaxtdək qəmi-hicrində ahu zar çəkim?
Tərəhhüm eylə, gətir sən də bir xayalə məni!

Kəsildi səbri qərarım, fəraqə tabım yox,
Rəvadi tənqə gətirsin bu ahu nalə məni?

Alıbdı əqlimi sərdən, qərarımı dildən,
Edib bəlayə fələk, gör necə həvalə məni.

Təəccübəm ki, nəçün rəhmə gəlmədin, zalım?!
Fəraq oduna yaxıb salmışan bu halə məni.

Nə yaxşı günlər idi kim, sənənlə munis idim,
Zəmanə indi edib sinə dağlı lalə məni.

Vüsələ yetməyibən zaru Natəvan qaldım,
Edib fələk yenə həsrət o məhcəmalə məni.

Bu gün Natəvanın büstü
Şuşada qürurla ətrafı seyr
edir. Yaşadığı dövrün izi-
rəblərinə sinə görə mətın,
həm də zərif bir Azərbay-
can qanının həyat hekayəsi
elə doğulduğu gündən baş-
lanmış, elə ölümündən sonra
da dillərə dastan olmuşdu.
Sonda бүрүнсө бүстө çevril-
miş Natəvan Şuşanın ağrı-
acısını həyatda olmadana
belə yaşamışdı. Və gün gəl-
di - o qanlı-qadalı illərdə
daşlaşmış heykəllərə belə
qıymış vandallar ilahi əda-
lətin zəfəri ilə tarixin qə-
ranlığına gömüldülər...

Sonuncu Qarabağ xanı
Mehdiqulu xanın yeganə
övladı olduğu üçün onu
“Dürrü yekta”, yəni “Tək
inci”, el arasında isə “Xan
qızı” çağırırmışlar. Natəvan
istedadlı şairə olmaqla ya-
naşı, xeyriyyəçiliyi ilə də
tanınıb, imkansızlara əl tu-

tub, Şuşaya su kəməri çək-
dirib. Xan qızının anadan
olmasından 193 il ötür (bəzi
mənbələrdə Natəvanın do-
ğum tarixi 15 avqust kimi
göstərilir - red.)

Xurşidbanu Natəvanla
bağlı maraqlı faktlar çox-
dur. Tarixçilərin ehtimalına
görə, o dövrdə xarici və də-
xili vəziyyətin ciddi surətdə
gərginləşməsi ilə əlaqədar
xan ailələri üzərində nəzə-
rət gücləndirilmişdi və Xur-
şidbanu Xasay xan Usmi-
yevlə izdivaca məcbur edil-
mişdi. Belə bir ehtimal da
var ki, Vorontsovan şəxsi
yavəri Xasay xan Tiflisdə
onlara mülk iddialarında
kömək göstərib və bunun
müqabilində Xurşidbanuya
evlənməyi təklif edib.

Xasay xanla evləndik-
dən sonra Natəvan dörd il
övlad arzusu ilə alışıb-ya-
nıb. Hər gün Allaha dua

edən Xan qızı 1854-cü ildə
əri ilə Bakıya gəlib, Şıx
kəndindəki Bibiheybət
məscidini ziyarət edirlər.
Bu ziyarətdən bir il sonra
1855-ci ildə onların oğlu
Mehdiqulu xan, 1856-cı il-
də qızı Xanbikə dünyaya
gəlir.

Anasının vəfatından
sonra ailəsinin təkidi ilə
Xasay Usmiyev vətəni Da-
ğıstana döndüyü zaman hə-
yat yoldaşı Xurşidbanunu
da özü ilə aparmaq istəyib.
Lakin Xan qızı Dağıstanda
həmişəlik yaşamağı qəbul
etməyib və onlar 1864-cü
ildə ayrılıblar.

Natəvan 1869-cu ildə
könlünə yatan Seyid Hü-
seyin adlı kasıb bir şuşalıya
ərə gedir. Bəziləri Seyid
Hüseynin Natəvanın nəkəri,
faytonçusu olduğunu da id-
dia ediblər. Dəqiq faktlar
göstərir ki, Seyid Hüseyn
sənətkar olub. Papaqçı idi.

“Dürrü yekta” ...

Xan
qızının
doğum
günüdür

Bu evlilikdən də Natəvan
xanının üç oğlu dünyaya
gəlib.

Onun Seyid Hüseynə
ərə getməsi bay və mülkə-
darları qəzəbləndirmişdi.
Onlar Natəvanın ailə üzvlə-
ri arasına nifaq salır. Oğlu
Mehdiqulu xan baş götürüb
evdən gedir. Beləliklə, şai-
rə ömrü boyu qınaq və təh-
mətlərdən yaxa qurtara bil-
məyib.

Seyid Hüseynədən olma
oğlu Mir Abbas 17 yaşında
vəfat edib. Onun ölümü
Xan qızına ağır təsir etdi-
yindən uzun müddət Xan
qızı bu ağır dərdədən özünə
gələ bilməyib. Oğlunun
ölümündən sonra kədərli
şeyrlər yazmağa başlayır və
özünə Natəvan, yəni zəif,
gücsüz təxəllüsünü götürür.

Şəxsi münasibətlərin,
dövrənin haqsızlığı, zalım-
ların sitəmi şairəni vaxtsız
qocaldır, onu həyat işığına
həsrət qoyur. Xəstəlik və
məhrumiyyətlər, xüsusilə
birinci ərindən olan övlad-
ları ilə ikinci ərindən olan
uşaqları arasında torpaq-
mülk itxıfları Natəvanın
onsuz da çətin olan vəzi-
yyətini daha da ağırlaşdırır.
Elə bu illərdə onun evindən
xeyirxah məqsədlər üçün
ayrılmış bir sandıq qızıl pul
və qiymətli əşyalar oğurla-

nır. Bu hadisə Natəvanın
Arazdan Mil düzünə çək-
dirməyə başladığı arxın
Kəngərli məntəqəsində ya-
rımçıq qalmasına səbəb
olur.

Şairənin həyatının son
illəri daha acınacaqlı keçib.
O, yaylaqlarını və yararlı
torpaqlarını itirərək var-
yoxdan çıxır, borca düşür.
Hətta dövrü mətbuatda çı-
xan xəbərlərə görə o, ağır
maddi çətinliklər üzündən,
ev əşyalarını, zinət əşyaları-
nı açıq satışa qoymuşdu.
(Bakinskıe quberrnckıe ve-
domosti” qəzeti, ? 43; Yənə
orada, 1896, ? 5.)

Bütün bu çətinliklər,
maddi və mənəvi sıxıntılar
nəticəsində Natəvanın xəst-
təliyi və daxili iztirabları
getdikcə şiddətlənir və o,
1897-ci il oktyabr ayının 1-
də Şuşada vəfat edir. Dəfn
mərasimində iştirak edən
camaat, hörmət əlaməti ola-
raq, şairənin cənəzəsini Şu-
şadan Ağdama qədər piya-
da aparıb. Xan qızı Ağdam-
da “İmarət” deyilən ailə
qəbiristanlığında dəfn olu-
nub.

Xurşidbanu Natəvanın
şəxsiyyətinə, irsinə, yaradı-
cılığına Azərbaycan dövləti
hər zaman sayğı bəsləyib.
Natəvanın 180 illik yubileyi
də dövlət səviyyəsində
qeyd edilmişdi. 1960-cı ildə
Bakıda şairənin heykəli,
1982-ci ildə ulu öndər
Heydər Əliyevin iştirakı ilə
Şuşada büstü ucaldılmışdı.
2016-cı il fevralın 18-də
Heydər Əliyev Fondunun
dəstəyi ilə Belçika Krallığı-
nın Vaterlo şəhərində Xur-
şidbanu Natəvanın abidəsi-
nin açılış mərasimi keçiri-
lib.

Bakıda Xan qızının adı-
na kitabxana, Azərbaycan
Yazıçılar Birliyində ədəbi
klub fəaliyyət göstərir. Şuşa
işğaldan azad edilərkən Na-
təvanın büstü yenidən doğ-
ma şəhərinə qaytarıldı, Xan
qızı bulacağı bərpa edildi.
Prezident İlham Əliyev 14
mart 2022-ci il tarixində
“Xurşidbanu Natəvanın 190
illiyinin qeyd edilməsi haq-
qında” Sərəncam imzala-
yıb.

Yeganə BAYRAMOVA

Karbon qazını
daşa çevirən
əncir ağacları...

Keniyaada yetişən əncir ağacla-
rının bəzi növləri qeyri-üzvi for-
mada - kalsium karbonat şəklində
karbon qazını (CO?) üzvi maddə-

lərə çevirmək kimi unikal qabiliy-
yə malikdir, deyə alimlər “Gold-
schmidt 2025” konfransında məlu-
mat veriblər.

AZƏRTAC xarici mediaya isti-
nadla xəbər verir ki, Keniya, ABŞ,
İsveçrə və Avstriyadan olan bey-
nəlxalq tədqiqatçılar qrupu Sam-
buru dairəsində üç növ əncir ağa-
cının fotosintez zamanı karbonu
nəinki udmaq, hətta onu ağacda və
torpaqda mineral çöküntülər şək-
lində saxlamağa qadir olduğunu
aşkar ediblər. Proses, kalsium ok-
salatın mikroorqanizmlər tərəfin-
dən sabit kalsium karbonata - tə-
başirə bənzər maddəyə çevrilmə-
sinə əsaslanır.

Karbonu toplamaqda ön səmə-
rəli ağac Ueykfild ənciridir. Tədq-
qiqat göstərib ki, minerallaşma
təkcə gövdədə deyil, həm də ağa-

cın köklərində baş verir, həmçinin
torpağın pH səviyyəsini yüksəlt-
məsi sayəsində keyfiyyətini yaxşı-
laşdırır.

Alimlər bu ağaclardan aqrome-
şə təsərrüfatında həm qida əldə et-
mək, həm də karbonu uzun müd-
dət saxlamaq üçün istifadə imkan-
larını nəzərdən keçirirlər. Bu,
kənd təsərrüfatında istifadəyə ya-
rarlı meyvə ağaclarında belə me-
xanizmin müəyyən edilməsinə
dair ilk haldır.

Müəlliflər vurğulayırlar ki, ox-
şar qabiliyyətlər əvvəllər ehtimal
edildiyindən daha geniş yayıla bi-
lər ki, bu da iqlim dəyişikliyi ilə
mübarizədə perspektivli alətdir.

Təsisçi:
Yeni Azərbaycan Partiyası
Baş redaktor:
Alıqş HƏSƏNOĞLU

www.yeniazərbaycan.com
mail@yeniazərbaycan.com
Ünvan: Bakı - AZ-1000. Üzviyər Hacıbəyli - 66
Telefonlar:
598-37-76, 498-82-21
498-81-24, 498-19-84

İndeks: 67100
Lisenziya: N-B-317
Tiraj: 4630
Sifariş: 1652
“Kapital Bank” ASC-nin Nərimanov rayonu filialı
h/h - 33080019443900419109
kod - 200093
VÖEN - 1500486601

Qəzet “Yeni Azərbaycan”ın bilgisayar
mərkəzində yığılıb, səhifələnilir və
“Azərbaycan” nəşriyyatında
ofset üsulu ilə çap edilir.

Qəzet 1993-cü ilin
aprel ayında nəşr olunur.
Məsul nəvbətçi:
Yeganə Bayramova